

helyeslők közt kijelenté, hogy az erre nézve föl-
merült akadályok el vannak hárítva s egyszer-
mind előterjeszté ekereskedelmi bank föllállítására
vonatkozó törvényjavaslatát. A miniszter azt
is kijelenté, hogy ez intézet létesítését nem lehet
a bankkérdés megoldásának tekinteni. A dolgok
ily fordulata folytán némileg csillapodott az osztrák
pénzügyminiszter ellenséges eljárása folytán
keletkezett ingerültség; sőt a bécsi „N. Fr. Presse“
azt mondja, hogy Magyarország helyzete az imént
kivívott eredmény folytán megerősödött a jegy-
bank iránt legközelebb megújuló tárgyalásokkal
szemben.

** (A Széchenyi-szoborbizottság) elhalt és tá-
vol levő tagjai helyére b. Podmaniczky Frigyes,
Keleti Gusztávot és Kochmeister Frigvest vá-
laszták meg.

** (Az írói segélyegylet javára) rendezett
hangverseny az akadémia nagytermébe mult va-
sárnap szép közönséget gyűjtött, a mely tetszéssel
fogadott minden előadott számot. A tiszta jöve-
delem, ugy halljuk, 700 frtnal több.

** (Károly Lajos főherceg) királyunk test-
vér-öccse, jegyét váltott Mária braganzai her-
cegnővel, Miguel portugali herceg leányával.
A hercegnék, ki most 40 éves, ez már 3-ik házasa-
sága lesz. Először Margit hercegnővel, a szász
király leányával kelt egybe. Neje 2 évi házasság
után 1858-ban halt meg. Másodszor 1862-ben
Mária Annunciata hercegnővel, II. Ferdinánd
napolyi király leányával lépett házasságra. Má-
sodik neje, kitől 3 fia és 1 leánygyermek van,
1871-ben halt meg.

** (Járványos torokbaj.) Az „Ellenőr“ szerint
a baloldali tagjai közül Simonyi Lajos, Péchy Ta-
más, Hajdu Ignác és Ghyzzy Kálmán képviselők
s gr. Keglevich Béla, az utóbbi napokban rekedt-
ségben szenvedtek, melyből azonban már mind-
nyáján kigyógyultak és Ghyzzy már péntéken
beszédét is tartotta a házban.

** (A népszínházi bizottság) határozatából
a népszínházra szóló gyűjtési íveknek s begyűlt
adatoknak legkezebb május elsejéig b. Liptay
Béla elnökhöz (Budán, saját palotájában,) vagy
Rákóczi Jenőhöz (Pesten, a „Reform“ szerkesztő-
ségében) beküldését kéri.

** (A pozsonyi esküdtésék) a márcz. 26-ik tár-
gyalás alkalmával egyhangulag fölmentette Hollós
Lászlót a vád alól, melyet ellene az államügyész
a Tóvölgyi elíteltetéséről a „M. Ujság“ ba irt
cikkje miatt emelt.

** (A selmeci és körmöczabányai pénzverdek
kincsei) eddigelé moré patrio hosszú fuvarszere-
l, pandur-fedezet alatt szállították föl Budára, a mi
tetemes időt és költséget igényelt s nem a legbiz-
tosabb szállítási mód vala. Ezentúl a vasuti és
kocsiposta fogja a szállítást eszközölni.

** (A tengeri kigyó) hire időnként föl-fölme-
rül. Most ujra látták, legalább egy New-Yorkba
érkezett hajóskapitány esküdjök, Hong-Kongból
haza utaztában a 29° 38' déli szélességi és 179°
45' keleti hosszok alatt látta a tengeri kigyót,
legénységével együtt, a mint az hajója mellett
uszott. Az állat a hajótól 6 láb távolságban uszott,
legalább 50 láb hosszú volt, setétbarna színű,
fekete pettyekkel boritva.

** (Nem jó a király előtt ásitni.) A bajor ki-
rály hirtelen elbocsátá gyengyencét: Sauer szárny-
segédet, a mi nagy feltűnést okozott. Udvari
körökben rég meg akarták már buktatni a kegyen-
czet, de mindaddig nem sikerült, míg nem egy-
szer ő maga nem ásitá el magát. Az évek óta ál-
matlankodó király ugyanis nem rég egy éjjel billi-
árdozni hivta. Játékközben Sauer alrezedes egyet
ásított, mire a király haragosan mondá: „Ha ki-
rályával játszik, nem volna szabad álmosnak len-
nie,“ s másnap elbocsátá a szárnysegédi állomá-
sból.

** (Egy eredeti különöz) halt meg e napokban
Pitvaroson: Simon István. Különöz egy ember
volt — így emlékezik meg róla a „F. L.“ — tanult-

ság, ünteltség, eredetiség és zavarodottság saját-
ságos vegyülméke. Valaha sok röpiwet nyomatott
ki „Dandár“, „Penge“, czimen, keresztülgázolva
benne valamennyi nevezetes irodalmi emberen.
Egyikben Arany Jánosra is azt mondta, hogy
előtte csak Agyag János. A másikkal jelszava ez
volt: „Kerülök az emberek a tudományt, mint
kutya a pipafüstöt.“ Lenézett ő minden kitünő-
séget s csak magát tartá sokra. Azt hitte, ő a
világot sokkal jobban tudná berendezni, mint
most van. Irt is ez ügyben sokat és sokféle,
souverain lakonizmussal szidva ösze azokat is,
kiknek irt. Egyszer Shakespearat akarta lefordi-
tani, hirdetvén: „ki akarom emelni a gyémánt-
szigetet a holt Océanból.“ Holt Océannak a
világíradalmat nevezte. De persze nem emelte ki.
Majd képviselő akart lenni nagyjavu programm
mellét; de persze nem akadt, a ki rá szavazott.
Ő saját énjének tébolyultja volt. A meddig ez
énre nem került a sor: addig — sokat tudván —
okosan lehetett vele beszélni; de aztán elragad-
ták a lovak.

† (Halálhíradások.) Lehoczky Miklós, Zemplén-
megye egyik köztisztviselőben állt férfia s az 1848-iki
szabadságharc bajnoka, e hó 14-kén Véhéczen
meghalt. — Vidics László, Nagy-Kikinda kerület
főkapitányát márcz. 20-ik gutaütés érte, melynek
következtében 23-án meghalt. — Fáy György
földbirtokos s Pestmegye váci járásának egykori
főszolgabírája, péczeli birtokán életének 74-ik
évében meghalt. — Vidrátszegben márcz. 21-ikén
Heves Gábor 1848—49-iki honvédszázados ki-
sérték örök nyugalomra számos barátai, tisztelői,
és gyászoló özvegye. — Néhai Ludwig János,
országgyűlési képviselőnek leánya: Ludwigh
Etelka, Hinthel Emilné, e hó 16-án hunyt el
Brüsszelben, 24 éves korában. — Auersperg her-
cegné szül. Szapáry grófnőjég, Pozsonyban szen-
vedett égési sebei következtében 8 heti szenvedés
után meghalt. Leánya Anna, ki az égésnél szintén
megsérült, szerencsésen kigyógyult.

— („Az Anker“) 1873-ik év február havi üzletkimuta-
tása. — E hóban a társulatnál benyújtott összesen 646
bevallás 1.116,985 frt biztosítandó összeggel, és pedig:
387 bevallás 772,376 frttal halálesetre, és 259 bevallás
344,608 frttal életesetre. Kiállitva lón 392 kötvény
675,745 frttal halálesetre, és 282 kötvény 356,226 frttal
életesetre; összesen tehát 674 kötvény 1.031,971 frttal.
A havi bevétel volt 130,792 frt haláleseti díj, és 140,900
frt betételekben, összesen: 271,692 frt. Ez évben benyujta-
tott 1870 bevallás, 2.195,514 frttal, és kiállitott 1449
kötvény: 2.010,269 frttal; ugyanezen időben bevettett
502,167 frt; — halálesetekért pedig kiiztetett: 95,266
frt. A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért
kiiztetett 4.684,298 frt, és az 1872-ik tulelési társulás
(Associatio) eredménye 605,140 frt volt, mely összeg 732
tag közt aránylagosan felosztottat.

Nemzeti színház.

Péntek, márcz. 21. Először: „A mentor.“ Vigjáték 3
felv. Irta gr. Fredro S.; ford. Csepregi.
Szombat, márcz. 22. „Tannhäuser.“ Opera 3 felv. Szö-
vegét s zenéjét szerzte Wagner Richard.
Vasárnap, márcz. 23. „A nők az alkotmányban.“ Vig-
játék 3 felv. Irta Tóth Kálmán.
Hétfő, márcz. 24. „A mentor.“ Vigjáték 3 felv. Irta
gr. Fredro S.; ford. Csepregi.
Kedd, márcz. 25. „Az afrikai nő.“ Opera 5 felv. Zené-
jét szerzte Meyerbeer.
Szerda, márcz. 26. Először: „Salome.“ Dráma 5 felv.
Irta b. Jósika Kálmán.
Csütörtök, márcz. 27. „Az álarcos bál.“ Opera 5 felv.
Zenéjét szerzte Verdi.

Szerkesztői mondanivaló.

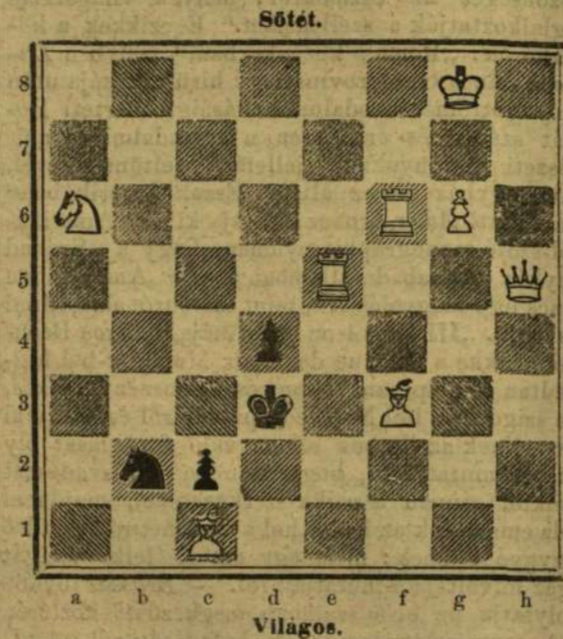
— Csorvas. A gyűjteményt lapunk megjelenésével
együtt már meg fogja kapni. A küldött összeget a kijelölt
cézúra átadtuk.
— M.-Sziget. B. B. A kérdezett közlemény, mint már
egy mondanivalóban irtuk, nem igen talál lapunk keretébe.
— Kup. M. A leírt viszonyokról bővebb ismeretünk-
nek kellene lenni, hogy bele avatkozni ne tartózkodjunk.
— Liszka. K. G. A dolog érdekes lehet, demég mostani
stadiumában egészen magános családi ügy, s így a hírlapi
nyilvánosság elé nem tartozik.

— Pest, O. M. A görög bölcseletről irt terjedelmes tanul-
mányt jobb lesz valami szaklapnak ajánlani föl; lapunk az
ő görög filozófiával ily részletesen nem foglalkozhatik.
— Szentmikló. J. H. A széküldés miatt fölmerült
panaszok rövid időn gyökeresen orvosolva lesznek.
— Sepsiszentgyörgy. S. T. A háromszéki honvé-
dszobor ügyről küldött jelentést legközelebb közöljük.

— Megvételre kerestetik: a „Vasárnapi Ujság“ és
„Politikai Ujdonságok“ 1871-iki első (január—márcziusi)
és harmadik (július—oktobri) évnegyedi folyama. A kik
ezeket eladni szándékoznak, tudassák t. Hegedűs János
urhoz Ipoly-Nyitra (u. p. Losonc) intézett levélben.

SAKKJÁTÉK.

696-ik sz. f. — Abbott J. W.-től
(II. díjat nyert feladvány.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond

A 691-ik számú feladvány megfejtése.

(Pap Dzsótól Miskolczon.)

Vil. Söt. Vil. a) Söt.
1. B5-d5+ e6-d5: 1. . . . . 2. h5-h4
2. Fd3-h7 g3-g2(a) 2. . . . . 3. c4-c3
3. Vc6-g6 h5-h4 3. Vc6-a4 3. c4-c3
4. Vg6-b1 tetszés szerz. 4. Va4-b3 4. tetsz. sze.
5. V mattot ad. 5. V mattot ad.
Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József.
— Miskolczon: Czente József. — Gelnán: Glesinger Zeig-
mond. — Sárospatakon: Gérecz Károly — A pesti sakk-kör.

Figyelmeztetés.

Marczius-hó végével az évnegyedes előfizetések ideje
lejárván, tisztelettel felhívjuk előfizetőinket, hogy előfizet-
éseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
együtt: Évnegyedre (ápril—június) 2 ft. 50 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 5 „ „
Háromnegyed évre (ápril—december) 7 „ 50 „
Csupán a Vasárnapi Ujság: Évnegyedre (ápril—június) 1 ft. 50 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 3 „ „
Háromnegyed évre (ápril—december) 4 „ 50 „
Csupán a Politikai Ujdonságok: Évnegyedre (ápril—június) 1 ft. 25 kr.
Félévre (ápril—szeptember) 2 „ 50 „
Háromnegyed évre (ápril—december) 3 „ 75 „
Egyes előfizetések legkezserűbben postai utal-
vány által eszközölhetők, a melyre bérmentésitül csak egy
darab 5 krajczáros bélyeg kívántatik.
Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tisz-
telepéldánnyal szolgálunk.
Pest, márczius-hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok
kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Morócz István (arckép). — A jó szív csodát tesz. —
Egy amerikai polgár Magyarországon 1851-ben, (Vége). —
Állatsereglet falon (képpel). — A magyar gazdasági egye-
sület és a Köztelek (képpel). — A filozóphusok városa. —
Bagdádól Kairóig, III. — Egy norvég fatemplom (képpel).
— Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Köz-
intézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazda-
ság, kereskedés. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti
színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. —
Heti-naptár.

Felölös szerkesztő Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Table with columns: Hónapi-és hetinap, Katholikus és protestans naptar, Görög-orosz naptar, Izraeliták naptara, Nap (hossza, kél, nyug), Hold (hossza, kél, nyug). Rows include dates from 30 Vasár to 5 Szom.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csopán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.
Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyzer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyezri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy
többszori ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyeket elfogad Bésben: Oettel Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. —
Bélyegdíj, külön minden ígatás után 30 kr.

Franklin Benjámín.

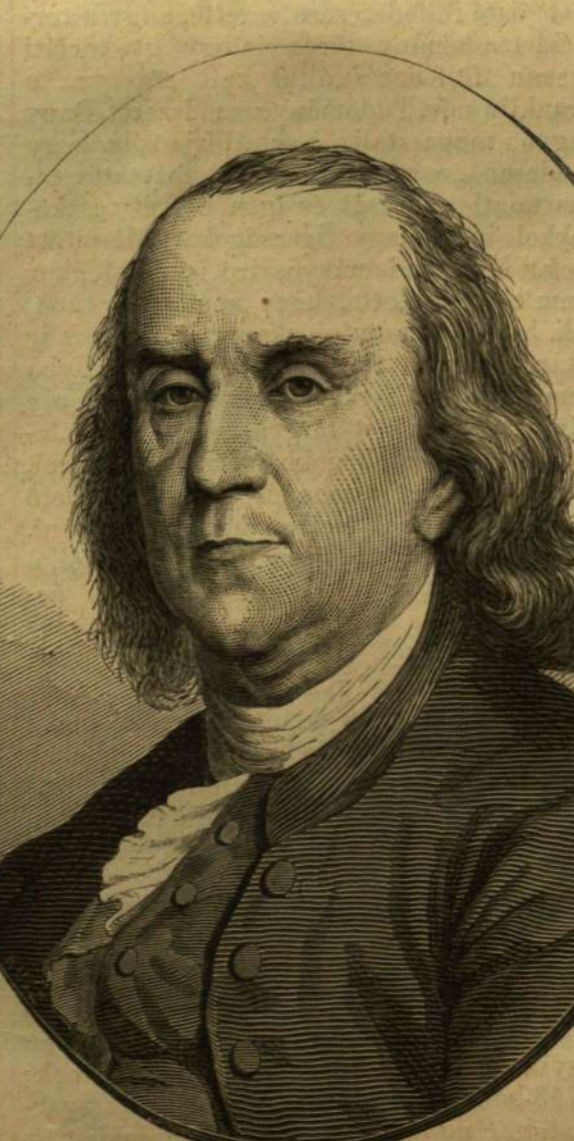
(1706—1790.)

A „Vasárnapi Ujság“nak a „Franklin-
társulat“ kiadásában megjelenő legelső száma
bizonyára nem választott méltatlan alakot,
hogy azt olvasóival megismertesse, midőn
jónak látta először is Franklin Benjámín ké-
pét és életét közölni. Franklin minden ter-
kintetben azok közé a nagyságok közé tar-
tozik, a kikhez nem kell a kedvező alkalomra
várni, hogy érdekesek legyenek, mert hiszen
életük és működésük jobb és nagyobb része
az emberiség köztulajdonává vált s nevék
és alakjuk az emberiség közös Pantheonjáb-
ban oly magasan fent ragyog, hogy abban
a távolságban már csaknem

meit és jótéteményeit is oly módon intézi,
hogy az sem az adó, sem az elfogadó egyé-
niségének semmi esetben hátrányára ne
szolgáljon.
Íme az ilyen valódi amerikai jellemek-
nek volt épen nem közönséges megtestesü-
lése Franklin; nem csoda, ha már szinte
még életében példabeszédes alakká vált hon-
fitársai között, kik előtt élete és képe minta,
szavai pedig a bölcs Salamon példabeszé-
deinek értékével bírnak.
És Franklin mindezt nem nagy szabású
lángelméjének, hanem lankadatlan, ernye-

detlen szorgalmának, folyvást czélra törő,
szívós, kitartó munkásságának köszönhet-
te, s így a nyomdász, a postamester, a politikus,
a természet és embervilág buvára, a társa-
dalmi és üzleti élet bölcse, a diplomata és
még ki tudná elszámlálni mennyi minden
foglalkozásu ember életéből oly gazdag tan-
ulást merithet mindenki, a minőt ritkán
találni egy emberben.

Franklin Benjámín született 1706. ja-
nuár 17-én Bostonban, hová atyja Angliá-
ból, mint szigorú puritán s ott szappanfőzéssel
és gyertyamártással foglal-
kozott. Benjámín, ki tizenhét
gyermek közül a tizenötödik
fia volt atyjának s utána
csak két leány következett,
már korán papnak volt szá-
va, mert oly könnyen és
szorgalmasan tanult, hogy
észre sem vették, mikor ol-
vasni már tudott. De alig
töltött a latin iskolában egy
évet s már megijedt apja a
költségektől s a fiut egy
szépirás- és számolás-tanító
kezére bizta, kinél az írás-
ban nagyon sokra, számolás-
ban semmire sem haladt, pe-
dig kitünő bánásmódja volt.
Már tizenkét éves korában
a maga mesterségére fogta
apja, de azt nem szerette a
fiu, s azért egy késeshez adta
inasnak, a hol meg az apa
nem tudott megegyezni a
mesterrel, s így épen kedvező
alkalom volt elhelye-
zésére, hogy egy testvér-
bátyja Angliából mindenféle
nyomdai szerekkel haza ér-
kezett s mint önálló nyom-
dász, megtelepedett, mert
az öreg Franklin elhelye-
zette nála Benjámint.

FRANKLIN BENJÁMIN.

A latin iskola fölbah-
gyása és a nyomdászszá-
létel két olyan forduló pont
Franklin életében, melyek
élete és jelleme fejlődésére
nagy befolyással voltak. Ha

pappá lesz, sok valószínűség van rá, hogy egészen más emberről fejtett volna, ha pedig a nyomda helyett valami más műhelybe kerül, csaknem lehetetlenné vált volna neki magát felküzdeni. Itt a nyomdában az ifjú folyvást olvasott, s minthogy ennek a korábban is megvolt egyik szenvedélyének kielégítésére itt mind több-több alkalmat talált: egészen elfeledte másik, leghőbb vágyát, a tengerész és matróz életet, melylyel addig örökösen háborgatta apját. A hosszú iskolai évek tanulmányait mind jobban és jobban megválogatott olvasmányával teljesen pótolta, sőt verset is próbált írni, de ezt hamar abban hagyta, mert atyja érté- sére adta, hogy a verselők mindig szegé- nyek szoktak lenni. De a prózáírást nem hanyagolta el s ebben különösen egy barát- jával gyakorolta magát, kivel egész írásbeli vitaközléseket folytattak. Ezalatt a nyomdai munkákban rendkívül gyorsan haladt, s midőn bátyja egy lapot indított meg, (ez volt a második hírlap Amerikában,) Benjámint a szedésben, nyomtatásban, a lapkiadásban s utóbb a lap írásában is fúradhatlan buzgalommal dolgozott, s midőn egyszer bátyjának a kiadás megtiltatott s lapja miatt fog- ságba került, Benjámint neve alatt jelent meg az egész lap. Első cikkét megvál- toztatott kézírással, alnév alatt csempészte bátyja kezébe, s midőn megjelent és a lap írói magasztalták, s midőn több más cikke is épen olyan sikert aratott: csak akkor je- lenté magát, mint szerző.

Az idős Franklin-testvér azonban nem jól bánt öccsével s gyakran meg is ütle- gelte, ezért Benjámint egy kedvező alkalom- mal odább állított, s minthogy Bostonban nyomdai munkát nem kapott, ment tovább New-Yorkba s onnét Philadelphiába. „Semmi kétség benne, — írja önéletrajzában — hogy becsületlenül viseltem magamat s én életem kora tévedései közé sorozom ezt az eljárá- somat, de lelkem még el levén keseredve a verések emlékeitől, hibámat átlátni nem igen voltam képes.”

Philadelphiában hamar kapott foglal- kozást sőt, alig másfél évi munka után, a tartomány kormányzója bízta rá, hogy Londonba indul, hogy egy önálló nyomda föl- állítására szükséges holmikot vásároljon. Londonba érve látta, hogy meg van csalva, tehát máshoz fogott; munkát keresett s mint nyomdász, a legtakarékosabb, mértéklete- sebb életet folytatta s tanult tovább a nyom- dászatban is, a tudományokban is, melyekhez már többé nem tudott hitlen lenni. Azután visszatért Philadelphiába egy Denham nevű kereskedővel, kinek kedveért oda hagyta a nyomdát, de e jó pártfogója halála után ismét megtért előbbi foglalkozásához.

Ekkor már ügyessége oly fokra emel- kedett, hogy szép vignetteket, bankjegyrá- jokat is metszett, s a legjobb nyomdász volt Philadelphiában. 1729-ben csakugyan ön- állóan kezdte az üzletet s egy évre rá meg- nősült. Ezzel helyre hozta azt a bűnét, hogy Londonba utazása előtt jegyet váltott egy kisasszonnyal s azt cserben hagyta, az meg férjhez ment egy más emberhez, a kivel sze- rencsétlen lett házassága; a mint ugyanis a nő elvált férjétől, Franklin azonnal meg- kérte s együtt nagyon boldogok lettek és vagyoniilag is folyvást gyarapodtak. Ekkor még alig volt huszonegy éves.

De nemcsak a nyomdász, hanem az író is folyvást emelkedett. Még Londonban írt egy röpíratot, melynek vallásérkölesi tar- talmát később nem helyeselte, s azután csak inkább gyakorlati irányban működött: lapot adott ki, melyet maga szerkesztett, röpíratot írt a papírpénz szükséges voltáról (s ennek folytán a bankjegyeket is nála nyomtatták)

s kiadta a „Szegény Richard naptárát”, melyben legértékesebbek voltak azok a jeles mondások, melyek huszonöt éven át folytak s a naptárnak mintegy tízezer példányban való keletét biztosították. E mondások ké- sőbb összegyűjtve is megjelentek „A meg- gazdagodás útja” cím alatt s számtalan nyelvre lefordították s mindenütt a legka- pósabb és legjobb népies olvasmányok közé tartoztak.

Ezekben a mondásokban kitűnően ki van fejezve Franklin gyakorlati eszejárása. „En mindig többre becsültem egy jótévő ember jellemét, mint bármely más hirt, nevet”, mondá, s még a tudományban is főként azt szerette keresni, a minek tudása gyakorlati jótéte- mény volna az embereknek.

Említsünk föl néhány társadalmi hasz- nos intézményt, melyeket ő hozott létre.

1732-ben megindult s aláírásokat gyűj- tőtt az első nyilvános könyvtára, mely „Phi- ladelphiai könyvtár” cím alatt országossá lett. 1738-ban alapította az első tűzoltó, s nem sokkal aztan az első tűzkár elleni biztosító társulatot. 1749-ben egy nyilvános iskolára (akadémia néven) gyűjtött alapítványokat, a melyből a pennsylvaniai egyetem lett. 1752-ben pénzt gyűjtött és a törvényhozástól segélyt eszközölt az első kórházra Philadel- phiában. 1754-ben indítványt tett, hogy a tartományok szövetekezzenek a vadak beron- tása és Anglia ellenének támadása ellen. Ez lett az északamerikai államok egyesülésének első csirája. Mindezen kívül sok társaság- nak volt buzgó tagja, melyek közt említésre méltó a börtönök javítására alakult egyeslet s a rabszolgaság eltörlésére célzó társaság.

Mint természettudós lett először világ- hírvé, miután tevékeny türelmes és sike- res kísérletei által megmutatta, hogy a vil- lám ugyanolyan villanyfolyam, mint a vil- lanygép által létre hozott villanyosság, a melyre nézve már korábban alkotott egy elméletet. A papírsárkány, melynek vasas fe- jéhez a felhők villanya oda vonzódott, a vil- lámhárító fölfedezésére vezette, s így a ter- mészettudomány terén is egy gyakorlati hasz- nos fölfedezés által kelt szárnyra a Franklin név. Tudományos módszerét Davy nagyon magasztalja, s azt állítja róla, hogy rendszeren „nagy szerencsével folytatta tap- asztalati eljárását és igen csekély eszkö- zökkel igen nagy igazságokat állapított meg.” Mint tudományos író is mindenkor szem előtt tartotta, hogy nemcsak a tudó- sok, hanem a tanulni akarók számára is ír s tárgyát soha titokzatos, tudós homályba nem burkolta. Neki a tudomány nem oly bálvány és imádat tárgya, melyet a pala- tákban és templomokban kell elhelyezni, hanem olyan hasznos és gyönyörködtető eszköz, melyet az életben kell értékesíteni. Irt még a légi és tengeri tümenyekről, a hajóépítésről, a kályhák és kandallók hely- es készítése módjáról s számtalan más tárgyról, melyek közül ki kell emelni az uszásra vonatkozó gyakorlati nézeteit, mert az uszást fontosnak tartotta a nevelésben s maga is oly kitűnő uszó volt, hogy egyebek közt Londonban is nagy bálványt kéltett ügyessége. Ezeken kívül erkölcsi, történelmi és politikai iratai szintén egy nagy kötetre mennek.

Ilyen pálya mellett nem esoda, ha nagy tiszteletben részesítették polgártársai. Már 1736-ban a philadelphiai képviselők gyűlé- sének jegyzőjévé választották, egy évre rá a tartomány fő postatisztja s 1747-ben egyike lón a philadelphiai követeknek; 1753-ban pedig kinevezetett a britt gyar- matok főpostamesterének. Mindezekben a közjövödelmeket és saját vagyonát is egy- aránt nevelte s befolyása rendkívül nagy

volt, úgy hogy az angol kormányzók- kal szemben az ellenzék fejének tartatott. Befo- lyását nem szóközi nagy tehetséggel sze- rezte, mert keveset szolt és soha nem mon- dott mesterségesen kidolgozott beszédet. Nem is volt szónok. Beszéde olykor csak egy mondatból, vagy egy jól előadott törté- netből állott, melynek tanulsága azonban mindig a szeg fejeire ütött. Egyszerű és szelid modora, szabatos és sallangtalan mondatai, átható és biztos ítélő tehetsége mindig győzött, mert ellencit zavarba hozta, a pártatlanokat megnyerte s nem ritkán egy-egy észrevétele tönkre tett egy fényes szónoklatot.

Midőn már ennyire ismeretes volt, pol- gártársai többször elküldték Londonba, hogy a közügyekben képviselőjük legyen. Ez idő- ben már Európában is nagy híre volt s több tudományos társulat tagjai közé választotta, az angol és skót egyetemek pedig jogtudori oklevelekkel tisztelték meg. Hogy mily eredménynyel járt el az akkor még Angliá- tól függő északamerikai gyarmatok ügyei- ben, mutatja az is, hogy utóljára négy-öt tartománynak is képviselője volt, s mikor 1762-ben haza tért: a gyarmatok gyűlése kijelenté, hogy Amerika hálával tartozik neki sok és fontos szolgálataiért.

A közgyűlésbe ismét megválasztották követnek s csak 1764-ben buktatták meg az anya-állam (Anglia) érdekeit és saját érde- keiket féltő ellenfelei, de azért a bélyegadó ügyében ismét őt küldték Londonba 1766- ban. Kihallgatták az alsóház előtt s válasza- ki tűnően sikerültek. A tárgyalás folyamá- ban egyszer kijött türelméből. Hogy fő- postamesteri állomását elvesztette, azt csak természetesen tartotta; hanem midőn a titkos tanács előtt megtámadták, sőt sze- mélyét is bántalmazták, még azt is csendben türe, de a mint eltávozott, ruhát cserélvén kijelenté, hogy azt az öltözetet addig föl nem veszi, míg a mai napi bántalmakért elégtételt nem nyer. S valóban e ruhát csak akkor öltötte föl, midőn a nagy független- ségi harc után mint Észak-Amerika kül- ügyminisztere aláírta azt a békeszerződést, melyben Angolország elismerte a gyar- matok önállóságát.

1775-ben minden reményét elvesztette, hogy még ki lehessen egyezni, pedig Angliá- nak és a gyarmatoknak külön szakadását ele- inte épen nem ohajtotta, sőt a legösszintébb törekvése volt a támadó viszályok kiegyen- lítése. Visszatért hazájába, hol jelleme és eddigi szolgálatai folytán a gyarmatok lá- zadása előtt és után nagy dolgokra volt ki- jelölve. Ezek közt is legnagyobb volt fran- cziaországi küldetése, hol két évi működés után 1778-ban rávette a kormányt, hogy a föllázadt amerikai államokkal véd- és dacz- szövetséget kössön s azoknak jelentékeny pénzsegélyt nyújtson. Franciaországban ek- kor már jól ismerték s az egyszerű, fekete ruhás, puritán polgár csak nevelte a nagy tudós iránti tiszteletet, kit nem győztek ün- nepelni s ki mind e pompa és zaj között is a maga egyszerűségében élt s csak diplo- matiai küldetésében fáradt, melynek ered- ménye az lett, hogy a francia kormány háta mögött megkötötte a békét s Amerika föl- szabadult és megmenekült a francia szom- szédságtól, mert Franciaország meg elvesz- tette Kanadát.

1785-ben küldetése célját betöltvén, öreg kora miatt visszahívatta magát s otthon Philadelphiában, a kongresszus akkori szé- helyén, a város végrehajto tanácsának tagja, majd elnöke lett. 1787-ben pedig Pensylvá- nia részéről tagja volt ama gyűlésnek, mely Washington elnöklete alatt, az Egyesült- Államok ma is fennálló alkotmányát szer-

kesztette s utolsó nagy politikai műve az a fenn maradt beszéd, melyben kéri társait, hogy a közjóért mondjanak le saját egyéni külön véleményökről s hajoljanak meg a többség határozata előtt. Legutolsó cikke 1790. márczius 25-én jelent meg s a rabszolg- saság eltörlésének ellenit egy aggyastán bölcseségével czáfolja, s egy ifjú elevensé- gével és találékonyásával teszi neveltség tárgyává.

Mértékletes és tevékeny életét hosszan tartó egészség jutalmazta, de már 1788-ban, agykori elgyengülés miatt, visszavonult a nyilvános élettől; elevenséget és vidorságát végig megtartotta, bár köve miatt ez idét már sokat szenvedett. Halálát azonban nem ez, hanem tüdőszélhűdés okozta 1790. ápril 17-én, 84 éves korában. Sir-iratul ezt készí- tette magának: „Franklin Benjámint könyv- nyomtatónak teste (mint egy vén könyv bo- ritéka, melynek tartalma kiszakítottott) melynek festéke és aranyozása lekopott) fekszik itt, eledelül a férgeknek; de maga a munka nem fog elveszni, mert az megjele- ni ismét (ő úgy hívó) új és szebb kiadásban, kijavítva a szerző által.”

Ime ez volt Amerika legnagyobb fiának élete! Amerika legnagyobb fiának, mert bár a kivivott szabadság harci dicsőségének fénye ragyogóbbá tette Washington nevé- t a hadi és politikai történelemben, de Franklin szellemének sokoldalú gazdagsága, életének bármely részében való tanulsága: minden- esetre biztosítja számára azt a magas helyet, melyet még egy amerikai ember sem ért el a mai napig. —R.—S.

A „Szegény Richard” mondásai.

(Franklintól.)

- 1) Azzal, a mibe egy bűn kerül, két gyer- meket föl lehetne nevelni.
- 2) A selyem, atlasz, bibor és bársony kiolt- ják a konyhában a tüzet.
- 3) Egy fennálló paraszat nagyobb mint egy tédrelő nemes.
- 4) Könnyebb az első kívánságot elfojtani, mint minden későbbit kielégíteni.
- 5) A kevélység és hiúság reggel még a gaz- dasággal reggeliz; dében már a szegénységgel ebédel s este a gyalázzal vacsorál.
- 6) Az üres zsák fenn nem állhat; annak le kell szugorodni.
- 7) A hitelezőknek jobb emlékező tehetségök van, mint az adósoknak.
- 8) Kurta annak a bűjtje, a kinek husvétkor adósságot kell lefizetni.
- 9) Gazdag könyha szegény testamentum.
- 10) Keztyűben a macska se fogja egeret.
- 11) A lustaság olyan lassu lábón jár, hogy a szegénység mindig utoléri.
- 12) A szorgalmas embernek betekint ugyan a házába az éhség, de belépni nem mer.
- 13) Inkább feküdjél le vacsora nélkül, mintsem adósan ébredj fel.

Választások előtt. *)

Rajz egy protestáns lelkész emlékeiből.

Irta BAKSAY SÁNDOR.

Mártás bakter a maga szokott svádájá- val korán reggel kiadta a parancsot, hogy minden választó polgár bemenjen Kőköny- várra zászlószentelésre, képviselőfogadásra — két pöngő (elmaradhatatlan) büntetés terhe alatt. Tehát Zuárd csakugyan helye- nek találta titkos figyelmeztetésemet, s hozza magával a zászlót, melyre a kerületnek égető szüksége van. Ez eddig jól van; hanem az már sehogy sincs jól, hogy a választó polgárnak, állására való tekintet nélkül, mu- szájképen meg kell jelennie. Ugy is annyi a dolgom, hogy éjjel előtt alig feketem le, s

*) Szerző székfoglalója a Kisfaludy-társaságban.

a mit az éjszakából elvesztek, azt a nappal- ból kell kipótolnom. Utóljára is belebeteg- szem a más dolgába. Müködni ma a megyei bizottmányban, holnap a megyei pártválaszt- mányban, azután a szavazat-összeírásnál fal- luzni, — a községi iparegyletben elnököl- ni, s itt egyszersmind vinni a jegyzői tollat is, mivel mind a kovács, mind a bogvár irástu- datlan, — azután elnököl- ni a községi olvasó- kör és a takaréktárgyválasztmány gyűlé- sein. Aztán készülő szegény pap minden va- sárnap délelőtt ugyan predikációra, a délelőti órán ellenben katekizációra. Káplá- nod nincs; a mesterre hiába támaszkodol, mert ez mind „községi” tanító, míhelyt ca- nonica órától van a szó; s viszont ha a „be- széd és értelem gyakorlatokat” feszegetik, azonnal a felekezeti mederbe tér meg.

De hát mit csináljak? Örömet megfizet- nem a két pöngő büntetését a Mártás bakter követelése szerint. Még Zuárdnak s a párt tekintélyes férfainak buzditó s hizelő föl- hívásai sem bírnának kicsalni esendős ma- gányomból a küzdelmek bizonytalan terére. Sőt még attól is eltekintenek, hogy Zuárd megválasztása, — illő fogadtatása némi- leg becsületkérdés, annyival inkább, mivel kerületünk a legfontosabbak egyike, s kivált most, midőn a választási mozgalmak nagy részben lezajlottak, az egész ország feszült érdekeltséggel szegezi ránk szeméit: de mi- képen bocsássam magára ezt a népet egy simplex bírót, — annyival inkább egy két- kulacos jegyző vezetésé alatt, a kinek politikai hitvallása mindig a megyei tiszt- ujtás szerint módosul. Minő zavarok nem merülhetnek föl, ha egy észélyes kéz nem vezet el tanulatlan tömeget. Utóljára is én vagyok neki természetesen vezére, s az ezzel járó kötelezések alól lehetetlen magamat kivonnom.

Rögtön átíntem a rektorhoz, hogy menjen be könyörgést tenni, de azt izente vissza, hogy ő nem teheti, mert most kuko- riczakapálás lévén, nincs énekes gyerek, a ki helyette fungálna. Tudtam hogy ez nem igaz, hanem az ilyen kikötés már általános nya- valójuk. Nagyon felnyit a szemük, mióta „néptanítók”-nak nevezik magukat, s vár- ják a népnevelés országának eljövételét. — Valószínűleg maga is el szeretne szökni per ambages a zászlószentelésre. No hiszen meg- állj mester! ha neked nincsenek énekes gyerekeid, majd lesz még canonica visita- tio. De azért nem fogsz ki rajtam.

Megmondtam a harangozóknak, hogy ma nem lesz könyörgés, mert hivatalos dolog- ban távoznom kell.

— Hát a Hágár szülét mikor temetjük? kérdi Istók.

— Igaz biz az, Pista bácsi! hát halott is van. De hiszen csak tegnap reggel halt meg, tehát még várhatunk vele. Ugyis királyi parancsolat, hogy a halottakat nem szabad 48 óra előtt eltemetni. A királyi parancso- latot szigoruan meg kell tartani, mert meg- üti az ember a lábát.

Azzal oda hagytam Pista bácsit s mentem a bíróságra.

— Bírót uram! hát zászlószentelés lesz? követfogadás lesz?

— Az ám! — felelt fanyalagva — az urakra is mindig ilyen nagy munka-időben assák a prádét. Ennyi népet kivenni a kuko- riczakapalásból.

Ki tehet róla, hogy az ő látköre nem ter- jed túl a kukoriczaföldeken.

— No azt nem a mi dolgunk feszegetni mit végzett a felsőség. De hát történetek- már és minő intézkedések a zászlószente- lésre nézve? ki fogja a jelölt urat ünnepe- lyes szónoklattal fogadni? ki fogja a zászlót

megáldani? Minő rendben fog indulni a menet?

A bírót azzal akarta magát megnyugtanni, hogy minek annak nagy ceremónia. Meg- jött, addig van. Különbön ott lesznek az „urak.” Majd tudják azok.

Oh együgyűség!

En mindjárt készen voltam a tervvel. Negyven kocsi fog kiállni a faluból, minden kocsin három választó polgár. Utközben csatlakoznak hozzánk az apátházaiak és ret- kesdiak. Az első kocsin — a helység kocsiján mi tülünk ketten bíró urammal . . . . .

Erre a szóra szavamba vág, mintha csak Istóktól tanulta volna.

— Hát a Hágár szülét ki temeti el?

— De mi köze bíró urammal a temetés- hez? — kiáltám közbe eléggé indokolható ingerültséggel, — minek avatkozik az ek- klézsiái ügyekbe? Látom, szándékosan meg akarják buktatni Hőhegyit. Jól van, hát nem megyek el. Aztán ti lássátok. Tökélete- sen kezd már kihalni a pietás a népből.

Szó nélkül hagytam ott, s keserű érzések között haza mentem. Szegény feleségem épen akkor mosdatta kis fiamat.

Szegény asszony! te áldott jó lélek! ne- ked is osztoznod kell férjed sorsában. Tünnöd a mellőztetést, a bántalmakat, a hidegséget. De hiszen jól tudtad, hogy fény és dicsőség, de még csak méltánylás is — e pályán sen- kit nem fogad: hát viseld nyugalommal.

Mikor a kis Elemérkét megmosdotta, hoz- zám jött.

— Mi bajod, édes szivem?

— Mi bajom! az a bajom, hogy minden terhet könnyű vérrrel a nyakamba szedek. Egy hét óta ma vagyok először itthon, s az a jutalmam, hogy bántalmaznak.

— Ki bántalmaz?

— Mindenki. A drágalátos bíró bácsid, a kit kávéztatni szoktál. Még ő akar intéz- kedni, hogy temessem el az öreg Hágárnét még ma.

— De hát kedvesem, miért is nem te- methetnéd el, hiszen még tegnap reggel meghalt.

Ihol van, ez is összeesküdött ellenem. Lehetséges volt elnyelnem.

— Ugyan kérlek, édes szivem, minek avatkozol te az én dolgomba? Ez hivatalos dolog. Könnyebb a lelkednek, ha beleavat- kozol a hivatalos dolgomba. Még megérem, hogy betelepszol a presbyteriumba, s ott végzéseket hozatsz, mint az öreg Bátorgyiné. Aztán engem hordjanak ki a határra miat- tad! Ma szó sem lehet a temetésről, mert nekem be kell mennem Kőkönyvárra zászló- szentelésre.

— Ugy? — mondá éretlen gúnynyal — már az egészen más. A zászlószentelés ter- mézetesen előbb való, mint az öreg Há- gárné temetése.

Mármost beszélek vele. A mit az asszony feltesz magába, ki nem vered többé a fejből. Ha szóval célt nem ér, célt ér gúnynyal, ha gúnynyal nem, hallgatással. Ez ellen aztán nincs fegyver. Láttam, hogy erre ke- rül a sor s menekültem élle muzeumomba.

A „Halotti Anyakönyv” ott tátotta rám a száját az állványon, mintha csak az is a Há- gár szülét követelné. Gyere hát no! neked legalább ne legyen ellenem kifogásod. Mikor az ember ingerült, legjobb, ha léniáz. Egy- ügyű elődöm nem érte föl észszel, hogy a kész nyomtatott Anyakönyv alig kerül többé mint a tiszta papiros: bekötötte ezt a te- mérdék volument, a mely tele nem lesz egy évezredig. A fejem fölötölög, ha rá gondolok, hogy az én egész életem földadata az, hogy ebbe a könyvbe rovatozzak, rovatozzak, ro- vatozzak. . . . .

(Foltt. követt.)

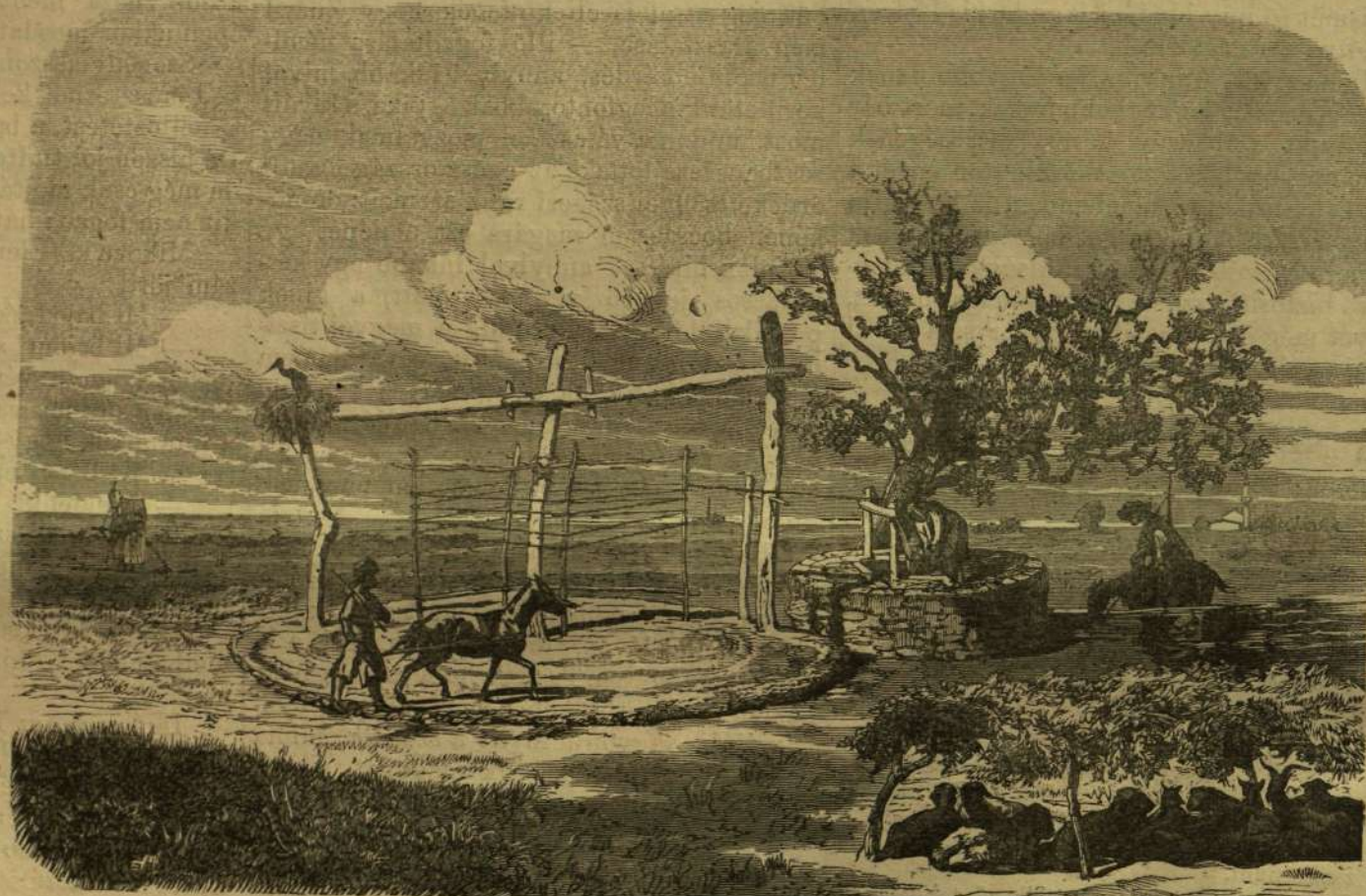

Képek Bolgáriából.

Több ízben volt már szerencsém e lapok hasábjain egyet mást közölni bolgárországi élményeimről, melyeket 1869-dik év nyarán ott átéltem. Mindazonáltal e vidék oly sok változatossággal

Török lakház egy balkáni faluban.

Pusztai kut léőre.

bir, hogy tán nem lesz érdektelen még egyszer visszatérni rá. Különösen ha az utazó oly kedvező körülmények között utazik, mint a melyekben magam utaztam; a szultán fermánja megnyitotta nekünk az utat oly helyekre is, hová közönséges körülmények közt nem egy könnyen, vagy épenséggel nem is lehet behatolni. Midőn valamely szandsákba megérkeztünk, jelentkeztünk a kormányzó pasánál, s ez oly előzékeny udvariassággal és nyájjassággal fogadott, oly készséggel szolgáltatott minden szükségest kezeinkhez, hogy szinte magunk is sokallottuk a tullezőkény szolgáltatást. Az egyes kázák kaimmakámjai már

Kisérletünk, mely valamely városból vagy helységről indult, igen tarka és igen látványos számitva podgyásunkat és málháinkat, melynek elszállítására szintén 30-40 teherhordó állatra

Török falusi tanács. Képek Bolgáriából.

volt szükségünk. A mérnökök, helyszinelők, hol európai ruhában, hol török sapkával, mi tolmácsok török ruhában utaztunk; hozzánk csatlakozott a kavaszok, zapziek, inasok nagy száma, mind török jelmezben. Midőn e csoport a városból kiindult, általános figyelmet gerjesztett, s a helység lakói tömegesen megbámulták a tarka tömeget, mely iránt az érdeklőséget mindinkább felkeltette a postakocsisok sikoltó jeladása. Egész utazásunkat Bolgárián keresztül mind lóháton tettük s ez meglehetősen fárasztó utazás, de mindamellett sokkal élvezetesebb és tanulságosabb, mintha a kényelmetlen és szik kocsiokon utaztunk volna, melyekből alig nyílik kilátás a vidékre. Helységről helységré török zapziek voltak kíséretül mellénk rendelve, kik kalauzokul szolgáltak és egyszersmind a felsőbb engedéllyel való utazás megerősítő tanúként szerepeltek. Törökországban általános szokás, hogy ki biztonságban akar utazni, egy őrállomástól a másikig török zaptieket vesz maga mellé; egy török zaptieket föltünése elég arra, hogy a bolgár rablókat elijesztesse, mert egy ily kísérelvel utazó csapatnak megtámadása esetén a legnagyobb szigorral szokott eljárni a török hatóság azon vidék lakói ellen, hol a megtámadtatás történt. Sokkal kevesebb és majdnem semmi szolgáltatást tettek a kavaszok, kik legfeljebb arra szolgáltak, hogy a csapat előtt lovagolva, mórde tekintetük és rakonozatlan magaviseletük által az uton járókölöket utunkból elriaszassák.

Igy utaztuk át a Balkán rengeteg vidékeit, hol leggyakrabban alig találtunk oly keskeny utra, hogy lovaink egymás után kényelmesen ellovagolhattak volna. Bolgáriának lapályos vidéke több helyütt majdnem olyan jelleggel bír, mint a magyar alföld, s honvágyunkat gyakran fölébresztette egy-egy gémes kut, melyet a legelőn vagy a mezőn megpillantottunk. Utazásunk a nyár kellős közepébe esvén, gyakran volt alkalmunk tapasztalni a bolgárok mezei munkásságát, s ebben is több hasonlatosságot találtunk a mi földműveseink eljárásával. A bolgár síkságon több helyütt nagy vízszükség uralkodik, s e hiányon a mezőkön és legelőkön ásott mely kutak által kívánván segíteni, sokszor oly nagy mélységbe kell ásniok, míg vizet találnak, hogy közönséges gémes kutat alig lehet alkalmazni, ily esetben lőerővel szokták a vizet a kutból fölhozni, melynek eszközlésére a képünkön látható kutszerkezet szokott szolgálni. E kép egészen magán hordja a magyar alföld jellegét; a kutszerkezetben többek között ott látható az elmaradhatlan gölya és a szélmalom, mely utóbbiak igen nagy számmal láthatók különösen Rodosztó, Adrinápoly és Eszki-Baba vidékén és semmiben sem különböznek a magyar alföldi szélmalomoktól.

Midőn valamely faluban megérkeztünk, első gondunk volt természetesen az elszállásolás és ez volt az, ami legtöbb gondot és kellemetlenséget okozott egész utazásunkon. A helység muctárja vagy kodsza basija megjelent előttünk, be is járta a falut hogy alkalmas lakást keressen, de csak nagy ritkán tudott nyitni valót találni. Melleleg megjegyzem, hogy a Törökországban található khánok, melyek a mi vendéglőinket volna nék pótolandók, az európainak semmi tekintetben sem elégitik ki igényeit. Alacsony, nedves, piszkos lyukak azok, melyekben egy gyékényen, két vizes korsón s egy fagygyertyatartón kívül egyéb nincs a szobában; ablaknak hire sincs; egy szük lyuk van ugyan hagyva egyik falon, de ez is oly kicsiny, hogy egy emberfő is alig fér ki rajta s télen-nyáron, éjjel-nappal mindig nyitva áll. Ilyen khánokban kellett legtöbbször felütni sátorfánkat, mert a török falvakban csak igen ritkán kaphattunk családoknál szállást, mivel a török családi tűzhely hozzá férhetlen, s különösen idegennek épenséggel zárt. Voltak azonban helységek, hol török lakházakat kaphattunk, melyeknek tulajdonosai vagy másutt laktak vagy elhaltak, s ilyen-

kor meglehetősen kényelmet találtunk, s ha egy ilyen lakást elfoglaltunk, meglehetősen tanyáztunk ott mindaddig, míg csak munkánk addig előre nem haladtak, hogy szállást kellett változtatnunk. Legalkalmasabb volt e lakások közt a banjai, mely a Balkáuban fekszik, s teljesen hasonló ahhoz, mely a mellékelt rajzok egyikén itt látható. E lakás is, mint minden török ház, két föreszéből állt, az egyik a szelamluk (férfi lakosztály), a másik a hárem (nő lakosztály), mely két részt a konyhával (mutbákh) szolgáló mahein választ el egymástól. Mindkét lakosztály több szobából áll, a szerint a mint a tulajdonosnak vagyoni állapota az építkezést megengedi. A háremből, ugyszintén a szelamlukból is tornác nyílik mindkét udvarra. A háremből nyíló tornácraól egy kis kapu vezet a szomszéd tulajdonos udvarára, mely kis ajtó komsu-kapunak (szomszéd kapunak) nevezetik, s mindkét oldalról el van zárva, e kapu át szoktak a török szomszédasszonyok egymással trécselni, s ezen át szokták egymást meglátogatni, ugy hogy utazóra sem kell mennők. E kapu minden török háznál meg van, s a törvényes építkezés egyik sajátosságát ké-

dászni, meglátogattak minket lakásunkon, mi viszont őket, a legjobb barátságban élünk; ily alkalmakkor nem egyszer tanúi voltunk a török igazságszolgáltatásnak és törvénykezési eljárásnak. A török, jóllehet rokona a magyarnak, a sok szóbeszédet nem szereti, ugy hogy az élénk, heves viták majdnem oly ritkák, mint a fehér holló. Ha valamely ügynek előadója referál s kimondja véleményét, csak ritkán fejlődik ki élénkebb eszmecsere vagy vitaközlés; a többség, néha az egész gyűlés majdnem osztatlanul elfogadja az előterjesztést, csatlakozván az előadó nézeteihez. E jelleglet horlja magát a stambuli surai devlet (államtanács) is, melyet a törökök gunyosan surai evet efendimnek („igen uram tanács“) neveztek el. Erődi Béla.

Franklin szobra New-Yorkban.

Mult évi január 17-én leplezték le Amerika nagy fiának Franklin Benjáminnak álló bronzszobrát a „Printing Square“-u (a nyomdász-téren), középpontján ama nagy nyomdász-telepeknek, melyekkel New-York oly kiválólag dicsekedhetik. Jobb helyet egy Franklin-szobor számára alig találhattak volna, mint e tért, hol az ő utóai óriási gőzgépek és a legujabb találmányok segítségével folytatják a munkát, melyet Franklin Philadelphában primitív eszközökkel, de vas akarat- és kitartással gyakorolt, megvetvén alapját a ma már Európát is fölülmuló amerikai nyomdász-iparnak.

Bizony nagy a haladás, ha meggondoljuk, hogy Franklin kézi erővel hajtott gépe segítségével a „Pennsylvania Gazette“-ből óránként csak kétszáz példán t nyomatott, míg a tiszteltetére állított szobor leleplezésének tudósítását tartalmazó lapokból egy óra alatt 25,000 példány hagy el a sajtót, újra hirdelve Franklin dicsőségét a világ minden részében.

A szobrot, mely az Amerikában eddig öntöttek egyik legsikerültebbike, Franklin egy nagy tisztelője Gen. de Groot készítette saját költségén, s azt a nyomdászok egyletének ajándékozta. Az egylet pedig készen nyilatkozott a gránit talapzatot saját költségén készíttetni el, míg a hírlapírók egylete ki akarván egészíteni a becses ajándékot, a szobor körüli díszes rácsokat költségeit vállalta magára. A szobor 20,000 dollárnál többre került.

A leleplezési ünnepély déli 12 órakor kezdődött, midőn az 1806-ban alakult „Typographical Society“ öreg lobogója alatt vonultak az emelvényre a nyomdászok és hírlapírók egyletének tagjai. Az emelvény, mint minden ünnepélynél, az Egyesült-Államok lobogóival volt díszítve, egyszerűen, de ügyesen. A leleplezendő álló szobrot is, mely 28 láb magas, egyesületi lobogóba burkolták. Az egész ünnepély sokkal egyszerűbb volt, mint reménylém. Mint minden szer-tartás, ez is imádsággal kezdődött. Aztán az adományozó Gen. de Groot, Horace Greeley, a „Tribune“ szerkesztője, (kit a nép új Franklinnak nevezett el), s az őz Morse, a jelnyomó távirtda föltalálója, a szobor előtt emelt magasabb emelvényre mentek. Horace Greeley rövid, de lelkes szavakban mondta el a szobor történetét, átadván azt az adományozó nevében a nyomdászok és hírlapírók egyletének, mire Morse tanár meghuzván a leplet tartó szalagot, élénke tünt Franklin bronz-alakja, kezében a „Pennsylvania Gazette“-el, korabeli divatu polgári öltözetben, melyben egykor bejárta Anglia és Franciaország udvarait, kijelentve, hogy addig visszatérni nem fog, míg hazáját szabadnak és az angolokat meg-alázva nem látja. A szobor leleplezésére méltóbb férfit alig találhattak volna, mint Morse tanárt, kinek álló szobrát a „Central Park“-ban 1871. nyarán leplezték le, saját jelenlétében, be sem várva halálát.

Franklin szobra a new-yorki nyomdász-téren.

Franklin lecsalta sárkányával a villámot, Morse s pedig hasznosítá e villanyfolyamat, mely ma már nélkülözhetlen ügynökünk és hírhordóink lett a világ egyik végéről a másikig.

Morse csak egy évvel született Franklin halála után, s ezáltal is mintegy hivatva látszott lenni, hogy folytassa a művet, melyet Franklin kezdett meg kísérletei által. Az öreg tanár fekvő beteg volt, de ez alkalomra mégis felkelt, s leleplezte a szobrot, egy kis „speech“ után visszavonult. Az ünnepélyt diszebéd követte Delmonico fűnyes helyiségében. A legszebb beszédet Henry Warel Beecher mondá, fejtegetve Franklin e jellegét: „Honesty is the best policy.“ („A becsületesség a legjobb politika.“)

A diszebéd legérdekesebb része az volt, hogy a „Sun“ szerkesztőjének: Dana J. G. indítványára elhatározták az új Franklin: Horace Greeley tiszteletére aláírás útján szobrot emelni. Az aláírást megkezdvén, néhány perc alatt hateraz dollárnál több volt aláírva, s ekkép az „új Franklin“ szobra is nemsokára díszesiteni fogja a Printing Square második sarkát, hol a hely — a „New-Yorker Staats-Zeitung“ egy millió dollárba kerülő új épülete előtt — már ki is van jelölve.*)

Liptay Pál.

Modern költői szerelem.**)

Motto: Niemand beachtet gern in Prosa.
Göthe.

Kopogtatnak. „Tossék!“ — A postás lép be S előmbé ad egy duzzadt csomagot. A kézírás? — nem ismerem. Pecsét? — eh! Nem ismerem, mit is találgatok! Kibontom: írás, kézirat; — de ennyi! Száz éves dámák naplója s több! Csak tessék, kérem, türelemmel lenni, Önöknek nem kell, mint nekem, bevenni; — Kis adagokban talán tűrhetőbb.

Nézzük tehát! — Versék, mind költemények — De ki a költő s hogy kerül ide? Köztünk mondván, e költők furcsa lények! — Ez is ir egy rakást keservibe, Kitarja benn szívét, mint egy kalitkát, — Megannyi madár érzés, eszme benn' — Megtudhatod belőle minden titkát, Nem tart elébe olyan sűrű szitkát, Hogy át ne láthasd minden ízében.

Elsőben is — ezt zengi a poéta S világ jegyzed meg jól — hogy ő a nap; Állócsillag, nem holmi rongy kométa! S neked világ mindég is az marad; De kedvesének, bájos angyalának Ő csak kerengő bolygócsillaga; Miként ő adja értékét dalának: Ha ő ránéz azt tartja nappalának, S ha rá nem néz: az élet éjtszaka.

Ez az első vers — kivonatba' persze — S íranta tán méltányatlan valék, De tán van itt még egynehány száz verse S mutatványul kerülhet még elég. A jó alkalmat hát ma megragadván Hadd léptetem fel a költőt magát; S a helyett hogy önöket én utantánm, Csomagjából im itt van egy mutatvány. Lássuk Helikon egyik csillagát!

Töprekedés.

(A költőtől.)

Megvalljam-é, ne valljam-é,
Hogy én téged szeretlek!
S mióta csak megláttalak,
Vagyok folyvást éretnek,
Isten helyett istennőhez
Imádkozom szünetlen!
Mehalálod-é, nem halálod-é
Oh te kegyes kegyetlen!

Megvalljam-é, ne valljam-é,
Hogy én téged imádlak!
Ébren, alva, élve, halva,
Téged hivlak, kiáltlak.
Az isten már meg nem segít,
„Ót a pokol!“ — aszondja;
Fokoltázból te meints ki hát
Szívem égi démonja.

Felelsz-e hát, vagy nem felelsz?
Feljaj bár egy levélben —
Oh hagyj az üdvösség után
Epednem és remélnem.

*) Azóta már mind a beteges öreg Morse, mind Greeley meghalt még ugyancsak a múlt év folytatán. — L. P.
**) E költemény egy zárt körű társaságban volt felolvasás.

Ne nyisd le lelkem szárnyait
Hadd szárnyalok feléd, te!
S meghalni értem — ah mi élv! —
Hadd hulljak majd elébe!

Ha meglátsz ott cipőd körül,
Tiporj el, csak ne vess meg!
Ha eltiporsz kegyetlenül,
Akkor monddak kegyesnek ij
Írnyomban kegyes leszese,
Tóled leszen halálom,
Értem Noé özönvízét,
Aetna, Hekla, Vezuv tüzét
Áldás gyanánt kiállok!!

Szép szenvedély, magasra csapdosó láng!
Nem csúfolodom, más is így beszél!
Te is kiáltád az „oh angyal“-t, „oh lány“-t,
Te most nevető, míg még érezél.
De, persze, ha leírtad költeményben,
Couvertben nem a postán küldted el,
Ki nem adad lapban, versgijteményben: —
Elküldted a szabályantól szerényen,
Hadd lássa mint ég érte egy kobelt!

Az én költőm, mint egy modern Petrárka,
A halhatlanságba nyújtja karát,
Az elmulás tengerén mint egy bárka
Evez feléd, megmentő Ararát!
De a mint zengi egy dalban, mellesleg,
Meglétt a hő dal haszna gazdagon:
Lapban kijött, megküldte a kegyesnek —
Kegyelt kapott (tiszteletdíj felesleg!)
A két szív — zengi — egy uton vagyon!

„Találkoztak tehát és egyesültek?
Az égő szívek hát már boldogok?“
Kérdik mohón önök, kik egybegyűltek
Részvevő szívű, nyájas hallgatók.
— Oh nem, nem ök, nem boldogok szegények!
A költő sorsa folyvást szenvedés!
Hiába dúlják lángzó érzemények,
S bár átok, vád, panasz majd édig érnek —
A boldogságra mind ez még kevés.

Oh — zengi — mert van néki egy mamája,
S mamája — persze — tigris, szivtelen.
Hogy is lehetne, kérem, egy mamába'
Elismerés, vagy gyöngéd érzelm!
Ő benne sincs, rögét kimondhatatlan!
Ha lyánya nem vőn — ő nem nézne rá —
Csak nézi, kérem, folyvást változatlan,
Hogy két szív lángol — persze mint a katlan —
S csak ennyit ejt ki egyszer-egyszer: „Ah!“

S ez „ah!“ annyit tesz: „Úgy-e kéne lányom?“
Ti fondor szívu, gúnyos, jó mamák,
Kik míg a kérék között egynehányon
Ki nem adátok, nincsen jó világ:
Rettegjete a lantnak szózatától —
Az én költőm is szörnyűket zeng —
Átkot kiált, bucsut vesz fűtől-fűtől;
— De nézzük, ezek hol is vannak hát, hol?
Ezek — bocsánat! — nálam nincsenek!

De emlékszem mi van bennök! Nem az van,
Míról egy népdal oly szépen dalol;
S a mit becsülök egy gubás parasztban,
Hogy céltalan' nem ácsingózza szót:

„Szeretlek, nem kellesz már, Szidott anyád, ne szídjon már!
Nem fog engem meg az átka, Szálljon a maga nyakába!“

Nem, ő nem így szól; ő a sorsra törve
Nyelvén forog menny, föld, ördög, pokol;
A végzet ellen száll az éggel pörbe
S minden szentet versbe, rimbe gyötörve
Magát emésztí, mégis mást okol.

Boldogtalan szegény, látom, de mégsem
Bolond egészen a szegény fiú.
Hisz egykor mink is — úgy-e urak, négy szem
Között — Eh mondom! nem vagyok hiú —
Négy szem között a lángoló szerelmet,
Mikor feltártuk szívünk mélyiben,
S a bíborajk, csillagszem, Hébe-termet,
Megtévelyítva mint az — engedelmet! —
Őrülettek a Lipótmezőn, igen —

Őrültre jártunk vészes, néma éjjel
A lánczidon s a Gellért-hegy felé,
Tépett kebellet, összetört kedélyvel
Tizenkét óra tájon, egy felé;
Rémes éjfélo' jártunk szerzetsszéllyel —
De halál helyett csak mindenütt kibú
Az a növény, mely küzd ezer veszélylyel,
Mely nem törődik rend-, törvény-, eszélylyel:
A szerelem s mi egy: szerelmi bú.

De lám szerelme hogyha ily fatális,
Miert nem tud, szegény, lemondani?
S ha már kudarcza végleges, totális,
Miert késik önön vörít ontani?
Oh bár szerelme ily tragédia tárgyú,
Kiméli még agyát, szívét, nyakát:
Öngyilkossá soh'sem lesz a ki bárgyú, —
Itt és amott ha egy-egy kis sugár gyúl,
Csak meggondolja mindenkor magát.

Akad is egy becses jó gondolatja,
Hogy lustrálva kell szert próbálnia;
A reskontót folyton folyvást hozatja:
Aljas, de hasznos mód. Uram fia,
Ha Bécsben templom épül lustrázásból
S az isten ezt még jó neven veszi;
S más meggazdagisik pár vasúthúzásból:
Hogy volna bűn, ha ő egy-két húzásból
Az üdv ajtója kulcsait lesi.

Mert volna csak pénz bőven a zsebében
— Ez eszmét szinte versbe foglalá —
Az a kegyetlen asszony rég a lépen
Ragadva kérné: „Szállj hozzánk alá,
Oh szállj egédből mézesajku dalnok;
Oh nézd kitarva reszket két karom
Dalodra, mit régen epedve hallok
S melyet csodál a kunyhó s úri csarnok,
S melytől vidül bérez, róna, völgy s halom!“

Hiába minden! a lottó se használ!
A szám kijöni kellnernek szokott!
S ilyent az életben én többet láték,
Mint kit lesujt a szörnyű Nemezis.
Kevesbre néz egy fannkölt dalnokot.
Elszánja hát magát, habár szegény is,
Hogy a család körében megjelen —
— Hiszen tesz így sok más szegény legény is —
S felkél talán az ő borús egén is —
Szép csillagod oh „Boldog szerelem!“

S megy mint a kit emésztő szomja kerget
A szarvas a híves forrás felé.
Felejtve már, hogy oly soká kesergett,
A boldogságot már-már élédél.
És megjelent, beszélt s hamar haladván
Pár percze lyánykérésnél volt a szó...
— Igaz, hogy ez kissé mohó haladvány,
De megfelelt a mama, tudtál adván,
Hogy: „Volna bár, ne több, fogalmazó!“

Oh szörnyűség! hát a hetedik éghéz
A föld prózája ily közel vagyon!
Hová forduljon most, mily menedékhez,
Midőn egy szóval csapják őt agyon?!
S midőn dühvel az ajtóhoz rohant, ott
Még visszafordul s ajkán döng a szó
— Az ablak rezgett, akkorát kohantott: —
„Jó, asszonyom! ön megveté a lantot;
Jól van, tehát leszek fogalmazó!“

A költőből fogalmazó? — No hát, ha
Csodálkozol, ezt fejsd meg hirtelen:
Egy agyban ülve Eszme és a Nátha
Hogy' fér meg együtt? No's, mert kénytelem
Oh a szerelem olyan ezermester
(Ki ezt jól tudja, hölgy, ur sok van itt!)
Mindent megpróbál és semmit se restell;
Valljuk be hát mindenkorra ez egyszer:
A szerelem mindenre megtanít!

Az én költőm is ime mit cselekszik!
Munkába fog s szorgalmasan tanul,
Mindig korán kel és későre fekszik,
Ír és tanul folyvást álmatlanul.
Szögletbe dobva ott hever kobozza,
Migy egyszer egy villám fut át eszén, —
A gondolat már extasisba hozza,
A lantot rögtön újra fülhurozza
S elandalog egy-két accord neszén.

Ódát, episztolát, avagy mit írjak?
Mivel nyerem meg? — Im így révedez —
Vagy bánatomról elégiát írjak?
Sopánkodásra majd ki is nevez!
Jól van, tehát írok hozzá szonettet!
Habár miniszter, ez elég honett!
S ha elviszem: megadja, mi kecsegtet,
Vagy legrosszabb esetben is, kivettet! —
Tehát megirta. Ime a szonett!

A miniszterhez.

(Szonett.)

Mint a sörét éj néma tükörre
A tárgy képét bár zordabának mutatja,
Mégis ha 'z ember hosszasan kutatja,
Meggabonizz' a tükör bükörre:

Úgy jártam én. Kegyelmed műköre,
Melyben kegyelmed, mint a nemzet atyja
Fiát az új idők terén kapatja
Előbb-előbb s mindenbe' hű öre,
Ugy megbüvölte vágó keblemet,
Hogy már felhagyva a költői tiszttel:
Tenni a szent Honért, a mely emet,
Komoly munkát után vetek szemet
S műzám helyett, kit lelkem vágya tiszttel:
(Bóknak ne vedd!) az egy magas miniszter!

Silány sütés biz' ez csak; ámde mindegy,
Van ám miniszter, ki vershez nem ért!
Sőt híre jár, hogy lesz talán megint egy,
Ki — köztünk mondván — egyébeben sem ért.
S így a szonett fogott, miként a jó lép;
S költőnk vasárnap jókor, reggelen,
Midőn a házánál még nem is remélték,
Kezében a „Közöny“-t mutatva bélép,
S szól: „A fogalmazó hát megjelent!“

S mit volt mit tenni — Kérem, ezt nem írom,
Az élet ezt szebben mutatja fel.
Mi gyarló kép egy kézfőző papíron!
Életben nézze, a kit érdekel!
Az első, nem tilos csók (oh minő kép!)
Anyjuk láttára: ez a szivcsere.
S a lány mi bájos, így pirulva főkép —
S hát a zavarban oh milyen dicső szép,
Hogy anyja szól: „Apjuk nézd csak, gyere!“

No's hát mi kell még? Im mint a vígjáték
A házasságnál végződik ez is.
S ilyent az életben én többet láték,
Mint kit lesujt a szörnyű Nemezis.
Kevesbre néz egy fannkölt dalnokot.
Elszánja hát magát, habár szegény is,
Hogy a család körében megjelen —
— Hiszen tesz így sok más szegény legény is —
S felkél talán az ő borús egén is —
Szép csillagod oh „Boldog szerelem!“

S ha tőlem kérdik, hogy mi lett belőlük?
Hát boldog pár és csendes éltű lón;
De ezt már nem versből tudom felőlük:
Ott voltam a lakzin s az esküvőn.
A férj a lantot csaknem félre dobta,
De hogyha jött egy-egy keresztelő,
— Nem állhatá meg, bár százszor fogadta —
A nagy világnak versben tudtál adta,
Hogy született egy új kis verselő.

Lenézitek, tudom, szegény poétát;
Mert ő azért poétának maradt!
Ugy estenként a Dunaparton sétált
S elandalogva járta a sarat.
Vagy néha egy túlpárti estharangtól
Lekötvé álva versét mormolá,
Hogy egyszer egy különöz turista angol,
Ki épen akkor a parton barangolt,
Elébe ült s könyvébe rajzoló.

De nappal aztán pompás hívatlanok,
A számevőség díszé, címere.
Egész pedász és a merengő dalnok
S előbb-előbb vivé minisztere.
A kettős könyvvitel mellett, ha ráért,
Írt verset is, de már gyarlón megyen!
Mindegy! De téved ki követ reá vét,
Az ifjuságnak hagyjuk a magát:
Az ifjuság bolondság hadd legyen!

Dömötör János.

Az erdélyi székely szombatosok.

— Adalék a hazai történehez. —

I.

Nemcsak az országoknak és nemzeteknek, —
nem is csak a családoknak, melyek firől fira örzik
hagyományait s őseik emlékét szint úgy, mint
a nemzetek a mult nagy tetteinek emlékeztétét, —
az egyes vidékeknek is megvan a maguk története.
Kivált a hegyes vidékeken tapasztaljuk ezt, hol
minden völgy egy-egy külön álló kis vidéket ké-
pez, mely a természet által csaknem kínai falak-
kal van elválasztva szomszédaitól. Két-három,
vagy öt-hat kis falu, a mint a völgy szélesebb vagy
szűkebb, s a mint az emberi telepek sűrűbben vagy
gyébrebben vannak rajta összehúzórtva vagy el-
zárva, együtt egy kis tartományt képez, mely —
kivált míg a közlekedési utak kezdetlegesebb álla-
potban voltak s vannak sok helyütt még ma is —
a többi világtól jó formán elzárva, csak egymásra
utalva, együtt élt le napjait, éveit, évtizedeken,
századokon át. Nyelvök tájszólasszerű sajtáságo-
kat vesz föl, ruházatauk eredeti vonásokat s kivá-
lasztott anyagokat és színeket, melyeket aztán
öltöreltől öltörelt megöriz, vagy arról az a vidéki en-

ber, férfi, nő, leány, egyszerre fölismerhető; szo-
kásaik hasonlóan megtartják eredetiségüket, oly-
kor különsegeiket; csak egymás közt házasodnak,
mert sem oly gazdag legény, sem oly szegény leány
nincs egy is, a kinek híre annak a nehány falu-
nak, annak a bezárt völgynek a határán túl el-
mehtene.

A miket mondánk, csak Erdélyben is számtalan
kisebb-nagyobb hegyközi völgyre illik. Maga
az egész Gyergyó, kilencez falujával, sík völgyén
köröskörül ilyen; a Hátzegyvidék felségei völgye
sem más; a torozkói völgy és lakói híret ki ne
hallotta volna? s még sok más sorolhatnánk elé.

Egy ily völgy nyílik meg szemünk előtt
Udvarhelyszék délnyugoti sarkában is, a mint Mar-
rosszékkal határos. Az utas, Maros-Vásárhelyről
Udvarhelyre menve, a mint a regényes és bájos
fekvésű Erdő-Szentgyörgyöt elhagyva, Udvar-
helyszék területére lép át, e völgyben találja
magát, melyet hat falu alkot. E hat falu minde-
nikről lehetne valami emlékezetre méltót s jel-
lemzetest beszélni el. Mint Atyhárol, melynek ha-
tárában a föld, hegyoldalban és laponon, termé-
szet-alkotta vagy mesterséggel furt barlang-üre-
gekkel s földalatti menetekkel van tele, megannyi
külön irány, vagy egymásba torkolló földalatti
folyosókál, melyek mindenikéhez egy-egy féle-
mes rege szálaí vannak kötve, bár némelyiknek
belsejében soha sem járt senki s fenekük még
nincsenek kibúvárolva; a nép azt mondja, hogy
mindenikben egy-egy nagy kő van, melyet csak
főll kell emelni, hogy a rejtett kincsekhez a bejárat
főltáruljon, de bár évenként, messzevidékről, még
Magyarországból is jönnek emberek e célból, az
emberemlékezet óta csak igen keveseknek sike-
rült. A nép is nagyon őriz idegenektől az ilyen
bejáratokat, azt tartván, hogy az ő határukban
levő kincshez idegeneknek nincs jussok; s ily
idegen kincslopókkal már sok kalandjok volt,
többi közt egyszer megismerték köztök az etódi
papot is, de már későn, mert a kincsből jókora
mennyiséget eltakarított már akkor, a minthogy
egyszerre, megfoghatatlan módon föl is gazda-
goltott.

Vagy Kűsmődről, mint a mely falu a gyü-
mölstenyésztesben példányként áll a székely vi-
lágban s bizonyította, hogy a jó gazda még a
csupa közközlán is tud gabonát és szelid gyümöl-
csöket termeszteni. Mint Etédéről és Bözöd-
ről, mely községekben, földcsekkjüket tagosítván, egy
egyre alig jutott egy negyedrész hold, mégis
gazdagon élnek fűrge munkásságuk s iparuk
után; ifju nemzedékük, kivált hölgyeik pedig oly
kitűnő szépségűek, hogy közmondássá vált: „szép
mint az etódi, vagy bözödi menyecske.“

Vagy Kőröspatakról, melynek hegylángolata
sajátos geologiai vegyületű bércekből kell
hogy álljon, mert a keleti oldalából kifolyó patak
vívától a tulsó völgyben fekvő Nagy községbe-
li nép mind megolványosodik, a nyugoti oldalból cser-
gőzök patak- és forrásokból pedig a kőröspatakiak
sárgaságba és szárazbetegségbe esvén, ritka a ki
öreg kort ér, s hatvan esztendősb embert alig tud-
nak a faluban.

E völgy egygyedirta (monografiája) igen sok
érdekes jelenségről szólhatna még; de most csak
Bözöd-Ujfalura, a székely szombatosok felszeker-
szorítókozom, mely sajátos kis felekezetnek ere-
detéről s életéről, a jelenkorig, bár vázlatos, de
hű rajzot szándékozom adni. Méltó megismerked-
nünk e felekezettel, mely ősei hagyományos er-
kölcseivel s a keresztényen magyar társadalommal
teljesen szakítva, üdvét egy közmegvetésben élt
népfaj hitében találva föl, mégis annyi üldözteté-
sek, annyi véres kínok között, fite bírt tartani
magát s egyszer magiávé tett hitéhez ragasz-
kodni meg nem szűnt. Valóban, e titkos és rejtel-
mes felekezet, bármily véleménynyel vagy érzi-
lettel viseltessünk hite iránt, szilárdaságával mint-
egy követelőleg kiereszkolja tiszteletünket.
Ellenségei, hogy hitéből kiterítsék, mindent elkö-
vettek; a fenyegtetés, büntetés, kínzás, erőszak
egyfelől, — kecsegtetés, ígéretek, fűnyes jutal-
mak másfelől, — egyik-egy ostromolták; gunyt, raj-
galmat, szidalmakat ök hidegen tűrték; megaláz-
tatás és kínok iránt érzéketlenek, ígért és jutalom
iránt közönyösekek maradtak. Nem rendültek meg
hitökben, s egyszer fölvetett vallások gyakorlatában
és szokásaiban többé legkisebb változtatást sem
tettek; istentiszteletük s szertartásaik végrehajtá-
sában a legorthodoxabb zsidó szigorúságával jár-
nak ol, és attól semmitte tagítanak, daczára annak,
hogy együtt élnek keresztényen magyar fajroko-
naikkal, egy mezőben és erdőben dolgoznak, egy-
forma ruhában járnak s ugyanazon nyelven beszél-
nek ez-ekkel. Egyszóval megmondva, ök székely

(magyar) zsidók, nemzetiségükre magyarok, val-
lásukra zsidók, s egyik, mint másik irányban a leg-
hívebbek és leglelküimeretesebbek.

E nehány lap itt arra van szánva, hogy tör-
ténétükkel, hitvallásukkal szokásaikkal megismer-
tesse az olvasót s bevezesse e sajtáságos secta
multjának és jelenének rejtelmeibe.

Bözöd-Ujfalura, a székely szombatosok kicsiny
felekezetének fő-fészké, Udvarhelyszék dél-nyugoti
véghatárpártján fekszik, a maros-vásárhely-udvar-
helyi országrét aljában, a fentebb említett körispa-
táki hegylánc megszakításánál, a Kűsmöd patakja
mellett, Erdő-Szentgyörgyön felül, Bözödön alul.
Az egész falu hetedfél száz lelket számlál, száze-
negyven egynehány családban. Népének egyrésze
református, néhány nemes család unitárius, egy
rész pedig egyesült-görög hitű román. S e három
felekezetbe van látszólag beolvadva, de igazában
csak közévegyítve s oszolva, a huszonnoloz szom-
batos család, lélekszám szerint másfél százban, mert
a törvény és világ üldözése elől beosztották ma-
gukat külsőleg az említett felekezetekbe. Legtöb-
ben református, néhányan unitárius, kevesen gör-
ög-katholikus színt vallanak s e felekezetek tem-
plomait látogatják is; részint hogy a keresztény
templomokat megvetni ne láttassanak, részint
hogy a nyílt üldözést, melyben annyi részök volt,
elkerülhessék. A templomban magaviseletök föl-
tűnő. A keresztény hitelvek fejtegetését néma ko-
morsággal hallgatják; de ha az ő-testamentum és
Mózes tanai jönnek (mint keresztényen templomban
szintén gyakran jönnek is) említésbe, mintegy
felüldülve emelik föl fejüket, arczczal a lelkész felé
fordulnak s feszült figyelemmel hallgatják beszédét,
arczok halvány színe kigyl s szemek lángolnak.
De ha Jézus neve fordul elő a beszédben, lesütik
szemüket s kínos rágásról fél végig arcaikon. A
protestáns vallás gyakorlatától, ugy látszik, ke-
vesébb idegenek, de hogy annak nagyobb ünne-
pein s kivált az urvacora-napokon átessenek, sok
kínos szenvedésökbe kerül évenként. A keresztény
husvét napja a zsidókéval (s így az övökkel is)
összeesvén, ilyenkor távol tartják magukat a ke-
resztényen templomból. Más urvacora-ünnepen is
ritkán s kevesen jelennek meg, mert a kovászos
kenyér (melyet a protestánsok az ő-testamentomi
kovásztalan helyett vosznak) távol tartja őket az
Ur asztaltól. Ha mégis egyik vagy másik el
kerülheti s ugyszólván kényszerrel tolatik az urva-
csorához: elhalványodva és minden tagjában resz-
ketve veszi szájába a kenyérfalatot, de később
volna meghalni, mintsem azt mörgrája és lenyelje,
hanem elfordulván, visszabocsátja zsebkendőjébe
otthon a kutyának dobja. Általában az ünnepeken,
ha csak teheti, távol tartja magát a keresztények-
től és a templomtól, a házába zárkózva csendben
dolgozik, vagy átaluszza az ünnepet.

Annál szivesebben megüli saját szombatos (zsi-
dó) ünnepeit, legyenek azok akár tisztán vallásos,
akár zsidó nemzeti ünnepek, a mely utóbbiak
megülésén nemcsak mi, hanem zsidó nemzetiségű
hítsorsosaik is méltán bámulnak.

Pénteken este kezdődik a zsidó szombat meg-
ülése. Mihelyt megpillantják napkelet (Jeruzsá-
lem) felől az első csillag föltűnését, leteszik ke-
zőkből a munkát s áhitattal fordulnak felé. Azon-
al meggyul a gyertya minden szombatos ház
ablakában és késő estig hallhatni szombatosaink-
tól a zsidó vecsernyét. A szombat másnap estig a
csillag föltűntéig tart s annak minden óráit oly
szigoruan szentelik meg, a mint azt a negyedik
parancsolat betűi követelik. A szombattal össze-
függésben azt hiszik, hogy Jeruzsálem keleti olda-
lán van egy csekély mélységű patak, melynek vize
egész héten át oly borzasztóan hűnykódik, hogy
rajta nemcsak átmenni, de hozzá közelíteni sem
lehet; de pénteken este az első csillag föltűntével
folyása megcsöndesedik, hullámzása elsimul s egész
a szombatos esti csillag föltűntéig oly eszöndesen és
lassan foly medrében, hogy a legkisebb gyermek
is meglábolhatja. E patakkal együtt, csendben
ülnek meg ök is a pihenő szombat ünnepét.

Minden ház belsejében, a szomszédok látása-
tól jól elrejtve, egy kis sekrestyeszerű fülke van
építve, kelet felé, a szobától függönyvel elvá-
lasztva, mintha az csak egy falszekerényt rejtene.
Ha a ház ablakai nyugatra néznek, e fülke termé-
szetesen a lakás fenekére esik, miután kelet felé
kell esnie. De ha a ház homlokzata keletre néz:
akkor a fülke utcai ablakát is sűrű függönyvel ta-
karja, hogy az oltári gyertyák világa s a lármás
imádság ki ne hasson s a járó-kelők figyelmét föl
ne ébrossze. Az isteni tisztelet külalakja minden-
ben hasonló a zsidókéhoz; ugyanaz a megővedés
a kendővel, könyökszűjj, a hajlongások, az ima
mormogása és az éneklés közben. De énekeik má-

TÁRHÁZ.

Balesetek, elemi csapások.

*(*Ismét tűz volt*) Pesten április 1-én este 1/2 10-kor a józsefvárosi Kisfaludy-utczában Weisz mérsáros udvarán gyult ki egy kocsiszin, mely porrá égett, a benne levő szekerek azonban megmentettek. Ez már a 4-ik tüzeset rövid 4 nap alatt.

*(*A zágrábi színházban*) „Faust” mennybe-meneteli jeleneténél egy vasrud eltört a Barh k. a. (Margit) a magasból leesvén zúzódásokat szenvedett, a kétségkívül meghal, ha elővigyázatból egy markos embert nem állították ki, hogy netáni baj esetén megkapja a lezuhanót.

Mi ujság?

*(*Budapest tavasszal*) A városigét, a Margit-sziget, a zugliget s Budapest egyéb kiránduló helyei fakók ugyan még, a fák most rügyező kopasz ágakkal meredeznek az égnek, — hanem azért az egész város már a „zöld”-be siet s tarkává teszi a természet egyhangu színezetét. Van ugyan egyéb is, a mi tarkává teszi. Így például a városigeti tó partjairól csak nemrég szedték be azokat a sárgára, kékre, pirosra, zöldre s isten tudja még miféle színűre festett vas szánkokat, a miket a korcsolyázó egyesület arra szánt, hogy rajtuk majd hosszalábú korcsolyás-gavallérok szép delnőket csuszatnak végig a jégen, — de a mik bizony az enyhé tél miatt, mely nem hozott jeget, megfeneklettek odakinn a száraz zátynon. Deák Ferencz már odakinn tartja meleg délutánoként a rőndeau hagyományos korcsolyázás híres országos üléseit, körülvéve egy csomó nagy embertől, és olyanoktól, a kik azok akarnak lenni. A sportvilág nagyban üzi már a poros uton a fényt és lovat, a mi különben mestersége is; a vendéglőkben s a Batthyány-sziget kioszkjában szól a cigány- s katonazene, és a kintorna minden tizedik lépésre egymástól kellemes hangvisszhangban olvad együvé egyszerre csavart különféle notáival s a fők „Wurst-ateren” kering a „Ringl-spiel”, a mire még maig sem tudunk magyar nevet találni. (Faluhelyen ördögölönk és ördögmatolónak nevezik.)

De idebenn a városban is ölelkezik még a tél a nyárral. A hangversenyidényt utólrta a piaci látványosságok korszaka. Mig a redout-teremben Liszt mivel lehetlenségeket a zongorán, vagy a svéd csalogányok éjtik kétségbe a közönséget az íránt, hogy hangjukat „templomi orgonának” vagy „csengtyűhangnak” gondolja-e inkább, addig odakinn a vásártéren megatognak bivaly-bikát, melynek első két lapoczkájáról két, tőkéletesen kifejtett emberi kéz lóg alá, négyezer év óta megkövült (!) embereket, a Jőreményfokáról hozott vad kaffert, fényes sima bronzszínű bőrrel, gyapju hajjal, melybe sólyomszárnyak vannak tűzöködvé, messzeragyógó fehér fogakkal, a mik között egy tud futvülni, mintha üvegharang lenne száájában s egy hüvelyknyi vastag talpbőrrel, a mely lehetővé teszi, hogy izzó veresre tüzesített vason egy sétálhasson meztláb, mint más ember a sima padlón csizmában; mutogtnak eleven nyulat evő krokodilokat, fehér-haju, veres szemű albinokat, három mázsára hizott asszonyzemélyeket, óriás gyermeket, törpe vén embereket s isten a megmondhatója, mi minden más esodát az anyater-mészetnek.

Hanem fontosabb ennél az, hogy az egész világ készül a bécsi kiállításra. Előbb azonban megmutatják itthon, mit akarnak magukkal vinni arra a nagy vásárra, a hol a föld minden zugából lesznek jelen emberek. Így rendez magán-kiállítást többek közt a magyar gazdasszonyok egylete, az iparegyesület, a gazdasági egyesület, a nőiparegyelet, sőt még az igazságügyminiszterium is, mely kiállítja az országos fogyházakban foglalkoztatott rabok remekbe készített műveit is. A tudományos társulatok, egyletek, nyomdak szintén be akarják mutatni Magyarországon szellemiiparjainak termékeit. A szepművészet képviselői festményeket, szobrokat, épületmintákat állítanak ki, hogy meggyőzzék az idegen világot, hogy a nemzetek szellemi küzdelmében mi sem maradtunk az utolsóknak.

Csak az országgyűlés az, mely az általános mozgalom között szünetel. Felfüggesztette üléseit,

sok, mert a zsolnárokat és egyéb zsidó énekeket, Pécsy Simon, a híres erdélyi fejedelmi kancellár által zsidóból fordított szöveg szerint éneklék; néhány eredeti is van közöttük, melyek szintén Pécsy Simontól, az ő szentdemeteri, balázsfalvi és szenteszébeti kastélyából kerültek ki, mint a szombatos énekes-könyv első lapjain olvasható. A villámlás- és mennydörgéskori imát, vagy inkább éneket, — mely szintén Pécsytől való, — akárhol éri is el őket a zivatár, szobában vagy künn a szabadban, azonnal elkezdik énekelni, de ha ott-hon vannak, előbb ablakaikat kinyitva:

„Nyisd meg uram, nyisd meg,
Írgalmad ajtaját!
Küldd el nekünk, küldd el,
Az igaz Messiást!”

Dallama, úgy látszik, katolikus énektől van kölcsönözve, valamint több másoké a ma is szokásos unitárius énekektől. Énekelni és imádkozni, mi-helyt beszélni tudnak, mindjárt megtanítják gyermekeiket; irástudók is mindnyájan, férfiak és nők egyaránt.

A szombati s más kisebb ünnepi isteni tiszteletet otthon végzik; de nagyobb ünnepeik megülése valamelyik társok háza van fölszentelve synagógának, a hova aztán nemcsak Bözödújfaluból, hanem távolabbról is minden szombatos egybegyűl, jelesen Nagy-Ernyédből, hol még egy-néhányan vannak, s mindenün, a hol csak fenntarthatta még vagy magát a keresztény nép között. Ilyenkor az isteni tiszteletet egy általk választott s fölcent és föl-szentelt rabbi vezérli, kit azonban gyakran változtatnak, hogy a keresztények ne tudhassák ki az; a kit választása után fölkennek és szentelnek, de elmozdítása után sem szabad többé megborotválkozni, ha már egy-szer rabbitságot viselt. Más fizetése nincsen, mint a baromfiak megölésétől járó díj. Az ötvenes évek közepén Csukor Mihály volt a rab-bijok (58 éves.) *

A szombatosok több rendbeli vallásos kézi könyvet használnak. Imakönyvük az ótestamentum s különösen a zsolnárok eszmekörében és nyelvén tartva, alkalmak szerint rendezve; énekes könyvük: hasonlókép a zsolnárok s más ótestamentumi szentíratok, jelesen Mózes és a próféták átdolgozásai. Törvénykönyvük a zsidó pentateuch (Mózes öt könyve), különösen az isteni szolgálatra vonatkozó részek kimerítő kommentárokkal s Pécsy

Simontól tudós és polemiai jellegű taldalékkal ellátva, mely a Messias várt eljövételéről s annak czéljáról szól; továbbá a keresztények Krisztusáról mint hamis antikrisztusról, megcizfolva a ráruházott isteni jellemet; az igaz Messias eljövételének idejéről, annak előjelenéről s az akkor bekövetkezendő világégéről, mikor minden más nemzet eltűnik a föld színéről, az egy szombatosokon kívül, kik az időben összegyűlnek a Kunaán földén s ott az új életet és új világot megkezdik. A szombatosok e törvénykönyvet, mely nekik teljes bibliájok, kiegészítve a Pécsy Simon taldalékával, mint a zsidóké a thalmuddal, mint titokteljest, a frigyáda thorájaként őrzik s azt soha keresztény szemnek nem szabad látnia, annál kevésbé olvasnia, és holléte el nem árulására a legszorosabb s rettenetes esküvel kötelezik magukat.

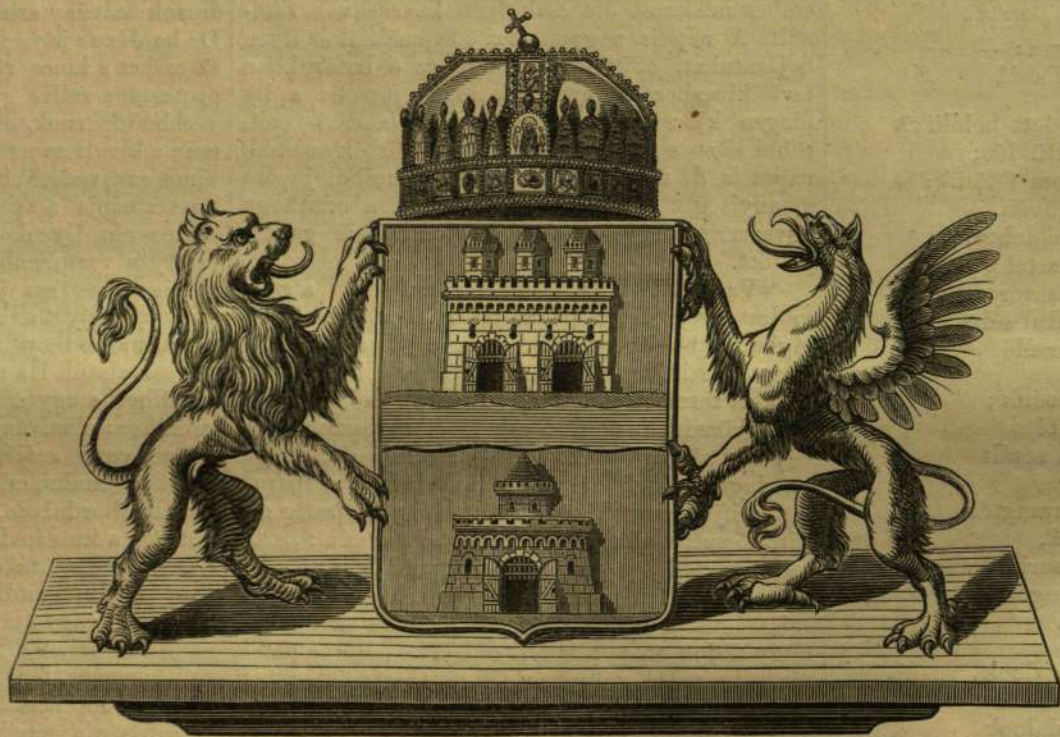
Milyen volt kezdetben Pécsy Simon tana: bizonyossággal alig mondhatjuk meg minden részleteiben; kétségtelen, hogy a szombatosok mai hiedelmének egy része csak később hozzá ragadt habona, miknek eredete részint Pécsy írásainak félremagyarázásában, részint hagyományokban keresendő, s annál könnyebben kimagyarázható, mert szombatosaink között harmadfél százados üldözötök alatt egy oly tehetséges ember sem támadt, ki őket visszavitte volna az eredeti utra, vagy legalább nagyobb tévedésektől megóvta volna.

*) A szombatos családok nevei közönségesen előforduló székely nevek, pl. Kovács, Csukor, Ács, Sukósd, Sallós stb.

Igy a mint vannak, bátran mondhatjuk, hogy hitők kevésbé tisztá a zsidókénál s több babonával és balhiedelemmel van keverve a legvakbuzgóbb thalmudistáknál is. Maga helyzetük, melynél fogva névleg kereszténynek s tényleg zsidók, a mi mindkét rész előtt megvetettek teszi őket, megtartva, sőt tulhajtva a zsidó szertartásokat, a zsidó ünnepeket hitből, a keresztények kényszerűségeiből ünnepelve, az ételben (jelesen a sertés húst illetőleg is) az ó-testamentumi tilalmaknak szigorúan alávetve; a gyűlölet, melylyel a más felekezetek megvetését viszonozzák s az elfojtott bosszu érzete minden (nem szombatos) embertársaik ellen: megannyi ok testi és lelki elsatnyulásra, társadalmi megsemmisülésre, az életkedv előletésére s arra, hogy az emberi méltóságból, melytől isten képének nevezünk, csaknem teljesen kivetkőzve legyenek. Ha fentebb azt monddók, hogy hitűségük által önkénytelen tiszteletre, ehhez hozzá kell tennünk, hogy nyomorult sorsuk által mély számlomra kényszerítettek.

Buda-Pest czimere.

A főváros rendezéséről szóló 1872. évi törvényről fogva Pest, Buda és Ó-Buda városa „Buda-Pest” néven egy városi községgé vagy törvényhatósággá lett. Ez okból az eddigi városi czimer átalakítása is szóba jövé, erre nézve az érintett törvény végrehajtását előkészítő közgyűlés a czimerügy elintézését egy választmányra bízta,

Buda-Pest főváros czimerének tervrajza.

mely szakértők meghallgatása után állapította meg a czimert. A szakértők tanácskozási eredménye abban öszponosult, hogy az érdekllett városi czimerek történelmi jelentősége és városoknak egykori különleges jelvényeik iránti kegyeletük szempontjából az eddigi czimerekből az előbbi három közés legnyegesebb jelvénye megmaradjanak és egyszersmind a három testből egyegy olvadtv városnak multját, valamint az egyesülést és végre az ország anya-fővárosának ebbeli rangját az új czimer mintegy beszélőleg is föltüntesse. E felfogásnak igyekezett megfelelni a szakértők által összehívott bizottság, midőn az itt közlött czimer tervrajzában megállapodott. E szerint a czimer következők:

Egy főnálló hadipaizs, melynek vörös mezejét közepén egész szélességében hullámos égszínkék vonal (pólya) választja el, mely a Dunát jelképezi. A felső mezőben Buda ősi czimeréből (a város színeire vonatkozásból: arany színben) három tornyu vár emelkedik, Budát és Ó-Budát jelentő két tárt kapuval. Az alsó mező Pest ősi czimerét az egy tornyu aranyvárat mutatja egy kapuval. A paizs fölfe Magyarország államisága kifejezéséül a magyar korona helyzetet. Paizs-örökül (telamon) jobbról (Buda czimeréből) az oroszán, balról (Pest czimere mellől) a grif vétetett.

Pecset- és bélyegekre a város czimere a paizs-tartók nélkül fog vésetni, az egész czimer paizs-tartókkal együtt épületekre és hasonló czélokra használtatik.

Az anya-város zászló-színei megmaradnak

az eddigiek, t. i. vörös, sárga, kék, hanem a sárga szín közepére vékony szalagban a nemzeti hármasszín illesztetik be, szintén az ország fővárosának jelképezésére.

Mihelyt a város rendező választmánya a czimer és zászló tervezetét végleg elfogadja, akkor e czimerről a király egy új czimerevel kiadására fog megkéretni.

Egyveleg.

*(*A mormonok számának szaporodása*) A mormonok, bárha lételek az Egyesült-Államok legújabb föllépése folytán vészelyeztetve van is, még mindig új meg új hódításokat tesznek a hit-térítés terén. 1872. októb. 16-án a „Minnesota” nevű gőzös 197 újonnan áttért mormont vet föl a londoni kikötőben, hogy azokat New-Yorkba szállítsa. Végczéljuk természetesen az Utahba juthatás. 1872. nyarán Liverpoolban 1585 mormon indult el az „Itéletnap szentjeinek” — így nevezik magukat Brigham Young követői — birodalma felé. Ezek közt volt: 632 angol, 131 walesi, 92 skót, 13 írlandi, 127-en Európa száraz-földjéről (svédok, norvégok, dánok s németek).

*(*Kivándorlások Amerikába*) A mult évben New-York kikötőjébe 294,584 kivándorló érkezett. E szám az ugyane kikötőbe 1872-ben érkezett számát 64,842-vel mulja felül. Nagy-Britanniából 155,535 vándorolt ki; Németországból 122,215. Legkevesebb kivándorló került ki

Belgiumból (680) és Spanyolországból (csak 44.)

*(*Ajtatos város*) Clevelandnak Észak-Amerikában alig van 100,000 lakója s máris 95 templom van benne; tehát minden 977 lélekre egy templom jut.

*(*Chicago népessége*) Chicagónak úgy látszik javára szolgált a két év előtti borzasztó tüzvész; az egész előtt 1870-ben 298,977 lakója volt, az idei népszámlálás pedig 367,396 lelket tüntetett ki.

*(*Négy országgyűlés képviselei*) A „Hon” összeállította azok neveit, kik négy országgyűlésen (1861 — 65 — 69 — 72.) Magyarországon népet képviselték a törvényhozás termében. Az összes képviselők száma a négy országgyűlésen tett 982-öt (a horvátországi s 1861-ben az erdélyi képviselők kivételével) és így minden képviselő ülésére több jut két volt birtokosnál. E 982 közül 64 volt mind a négy országgyűlésre] megválasztva, és csak 37 mind a négy-szer egy és ugyanazon helyen. — Van közöttük miniszter vagy más kormányalak vezértagja és alsóházi elnök összesen 33; író, lapszerkesztő, tudományos akadémia tagja 157. — Szaktudósok: jogász — mind valamennyi! Hanem azután financer, kereskedő és nemzetgazda 56; tanár 13; katonai szaktudós és hadvezér 17; gyakorlati archaeolog és történéz 15; gyakorlati bányász, mérnök, erdész, gépész, hajós, orvos, összesen 15. Pap, minden vallásfelekezeti 25. Született felsőházi tag 114. Államhivatalba lépett 193. Multját illetőleg: az alkotmányos jogok védelméért az abszolút kormány által elítelve, bebörtönözve vagy száműzve volt 119. Izraelita eredetű 11. Időközben meghaltak e számból 55-ön szazok közül szándékos és érserősakos halállal 7.

*(*Nagyoecska művek*) Kong herczeg miniszterelnök és hivatalársai két könyvet nyujtotak át Khina császárnak. Az egyik a Taiping-forradalmat tárgyalja, mely Tao-kuang császár uralkodásának harminczadik évében, tehát 1850-ben tört ki, s csak Tung-esi uralkodásának negyedik évében, tehát 1865-ben fojtott el. A másik mű a Nieu-fei lázadásról szól, mely Hiengfu uralkodásának első évétől 1863-ig tartott. A császár elismerését fejezte ki e művek felett s a szerzők egy rangfokozattal feljebb emeltettek. Ez utóbbi könyv 320, az előbbeni 520 kötetet tesz ki. — Hogy megirták, az faktum; hanem hogy akad-e, a ki előlassa? az azután igazán kérdés.

Irodalom és művészet.

— (*A „Vasárnapi Ujság” mai száma*) már a Franklin-társulat kiadásában jelenik meg, a külső kiállításban egyelőre annyi változtatással, hogy teljesen új betűkkel van nyomtatva. E változást rövid időn több javítás is fogja követni, s néhány hét alatt tapasztalni fogják olvasóink, hogy lapunk mint belső tartalma, úgy külső kiállítása tekintetében is fokról fokra emelkedni fog, mire nézve mind a szerkesztőség, mind az új kiadó-társaság megtette a szükséges intézkedéseket.

— (*A „Falusi könyvtár”-ból*) egy új füzet jelent meg a héten Heckenast Gusztáv, illetőleg mint a külső borítékon jelezve van, most már a Franklin-társulat kiadásában. E hasznos gyűjteményben, mely a magyar közönség között széles elterjedésnek örvend, ezuttal a *dinnyetenyésztésről* és a jelesebb honi és külföldi dinnyefajokról ad ismertetést derék gazdasági írónk, dr. Farkas Mihály. A több eredeti ábrával ellátott füzet ára 50 kr. — Megemlítjük, hogy e gyűjteményből ezzel együtt már kilencz füzet jelent meg, a következő tartalommal: I. Magyar méhészkönyv. — II. Úgyes Mari, a kis konyhakertész. — III. Takarmány-növények ismertetése és tenyésztése. — IV. Kereskedési növények művelése. — V. Juhtenyésztés és gyapjuismeret, a juhbetegségek ismeretével és gyógyításmódjával. — VI. Gyakorlati és elméleti sertésenyésztés. — VII. Apró major-ság, vagyis a baromfi-tenyésztés. VIII. A boglyárgyümölcs tenyésztése. — Végül IX. A dinnyetenyésztés. Ára egynek-egynek 50 kr.

(„A sajtóügyi törvényhozás kérdése”*) czim alatt jelent meg ismert jogtudósunk dr. Dárdai Sándortól egy füzet, melyet a magyar jogászyűlés állandó bizottságának főlhívására készített. Véleményét röviden e pontokba foglalhatjuk össze: 1) a kauzió, a köteles példányok szolgálatása és felelős személyek megnevezése szüntetlenség meg, 2) a sajtó utján elkövetett vétségek az általános büntetőtörvények és büntetőjogi olvek szerint ítéltessenek meg és pedig 3) a kir. ügyészség által kereset alá vont esetekben az esküdtszék, magán vádló által kereset alá vont sajtóvétségek felett pedig a rendes bíróság ítéljen. Szerző e nézeteit részletesen indokolja, s műve a sajtótörvény reformja alkalmával mindesetre használható anyagal szolgálnd.

(„A magyar nemzet politikája”*) czim alatt jelent meg Ráth Mór kiadásában egy nagyobb műnek első kötete, mely nemzeti politikánkat a karloviczi békekív változja. Itt-ott egyes kérdéseket könnyedén és odávetve próbál megoldani, de néhol tüzetes és elég alapos fejtegetésekkel találkoznak. Ára a terjedelmes kötetnek 3 ft 50 kr.

*(*A történelmi festmények*) idei pályázatát következőleg dönt el a képművészeti tanács: a kétszáz arany jutalmat Than Mór, „Muramezei diadal” nevű nagy festvényének ítélte. A száz aranyat Székely Bertalan, „Tökölő és fia”-nak, az ötven aranyat pedig Weber Ferencz, „Szent-László”-jának.

— (*Benedek Aladáról*) „A szerelemföltő” című 3 felvonásos eredeti vígjáték jelent meg, mely a „művelt magyar közvéleménynek” van ajánlva. — A csinos kiállítású füzet ára 1 ft, diszkóben 2 ft. és szerzőnél (Pest, lövész-utca 10 sz.) megrendelhető. — Benedek Aladár költeményeinek egy új kötete „Arnyak és sugarak” czim alatt szintén a napokban hagyja el a sajtót.

— (*„Aliquis” az ismeretlen költő*) 1873-dik évi magyar dalainak és kisebb költeményeinek első gyklyusa (Február hó 1-től márczius hó 11-ig.) E hosszas magyarázatú czim alatt egy füzet szép papírra nyomott vers küldetett be hozzánk s figyelmzetünk minden költsézetkedvelőt, hogy meg ne vegye s el ne olvassa. Arra, hogy az ember gyönyörködjék bennök, nagyon silány versek; arra pedig, hogy roszaságuk nevétség legyen, nagyon együgyűek. Különben a kelet napja mindenkinek alá van írva s a szerző némely napon harmat-negyvet is ír belőlök, de jobban tette volna, ha egyet se ír. Különben a füzet ára 1 ft 40 kr.

*(*A „Szabad Sajtó”*) című napilap márczius végén megszűnt; előfizetői, ha belényu-

gosznak, előfizetési idejük leteltéig a dr. Hatala Péter által szerkesztett „Kath. Reform”-mal fog-nak kárpótoltatni; a kik e kárpótlást nem ohajtnák, azoknak az aránylagos összeg visszaküldetik.

*(*Budapestben olasz heti közlöny*) indult meg ez évnegyeddél „Gazetta italiana di Budapest” czim alatt. Kiadja a magyar-olasz ügynökkég, szerkeszti Vasváry. Egyik czélja e lapnak a Magyarországon foglalkozó olasz munkások tájékoztatása; további rendeltetése pedig a magyar-olasz ügynökkég közegül szolgálni, mely a magyar-olasz kereskedelembe a trieszti közvetítő házak mellőlésével egyenes összeköttetés létrehozásán munkál.

*(*A berlini „National Zeitung”*) ápril 1-se-jén ülte fenállása negyedszázados évfordulóját. Ez alkalommal a „N. Z.” szerkesztősége tízezer tallér alapítványt tett szerkesztőségi és nyomdai munkatársainak segélyezésére.

Közintézetek, egyletek.

*(*A magyar tud. akadémia*) hétfőn összes ülést tartott, melyen Nagy Iván emlékbeszédet olvasott föl Erdi János (azelőtt Luczenbacher) fö-lött, ki Szobon 1793-ban született, a Bence-rend novitusa volt, majd Zichy János gróf mellett, később pedig Verebi Vég Ignác házánál nevelő-lősködött, sokat tanult, dolgozott, az akadémia munkás tagja s a muzeum régiségügyi öre lett, stb. Ő volt az első, ki a régi sirok ásátását, nálunk tudományos rendszerrel kezdeté meg. Erdi ásátása emlékére változtatá meg német nevét, különben külsőleg oly magyar jelleggel bírt, hogy az egy-kor itt járt Momesz benne a hunok ivadékát látta. Művei közt legmaradandóbbak és értékesek az éremtani munkák. Nagy Iván emlékbeszédét meg-éljenzék. Ezuttal Greguss Agost olvasta föl a Karácsonyi-féle 400 aranyos pályadíjra beadott vig-játékokról szóló jelentést. Bírálók Gyulai Pál, Greguss Agost, Pompéry János, Tóth Kálmán és Arany László, ki egyszersmind a jelentést is ké-szítette. Felsőbb vigjátékok az akadémia, de a pályázók nagyobb részt bohózatokat írtak, s azok közt is három gyarló kísérlet; egy (a „Venus öve”) némi figyelemre méltó, egy pedig (A szerelem iskolája”) társai közül legalább kiemelkedik s gyakorlott íróra mutat, de a mű szerkezetében és kidolgozásában s a jellemzésben egyaránt nagy hibák vannak. A hősnő három felvonást átszúszik s az egész cselekményt úgy álmódja s ezt a néző csak utólag veszi észre s e mellett oly komolyan ijesztő jelenetek állnak előtte, hogy alig van az egész műben vigjátéki jelenet. A jutalom ennél fogva nem volt kiadható.

*(*A képművészeti társulat*) mult vasárnap tartá közgyűlést Pulszky Ferencz elnöklete alatt. A fölolvastott jelentéséből megemlítjük, hogy a társulat mult év végén 2245 ft 78 kr. pénztári maradvánnyal zárta be működését; a társulati tagok nem szaporodtak, de nem is fogytak; alap-töke 37,300 ft van, a nyugdíjra 5433 ft 65 kr., képeken 8334 ft-ot, más ingóságokban pedig 6297 ft 78 kr bírt a társaság. A tárlatok jő-eredményeiek voltak s összesen tízennégyezeren nézték meg. A mit belőle egy év alatt megvettek 14,324 ft 30 kr-ra megy. A közgyűlés titkárnak ujra Telepy Károlyt, szerkesztőnek Keleti Gusztávot választá meg, a választmányának pedig az építési tervezett „művész-ház” ügyében teljes fölhatalmazást adott.

*(*Az országos gazdasági egyesület*) márczius 31-én Lónyay Gábor elnöklete alatt közgyűlést tartott a Köztelken. Morócs István, egyesületi titkár terjedelmes jelentést olvasott föl, melyben visszatekint az egyesületnek, nevezetesen pedig a szakosztályoknak mult évi összes mű-ködésére. A közgyűlés helybenhagyta a választmányának a Köztelekre nézve tett intézkedéseit. Pétterffy József, Koráczics László és gr. Lónyay Menyhért fölszólalása után elhatározták, hogy a kormány által az országgyűlés elé terjesztett vas-, víz- és kőutak halozatát a szakosztályokban behatározott tanácskozása tárgyává teszik. Az igazgató-választmány három megürlt állomására megválasztatták: Kosma Ferencz és Wagner Károly miniszteri tanácsosok és Krieger Pál, b. Sina jószá-gigazgatója.

Buda-Pest, április 13-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Félévre 5 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Félévre 3 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 ft. — Félévre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábotott petti sor, vagy annak helye, egyszeri ígátásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígátásnál csak 7 krajczárba számítottak. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyelveket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzelle Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzelle Nr. 9. — Bélyegűj, külön minden ígátás után 30 kr.

Gróf Nádasdy Lipót.

Komárommegye negyven év óta a jövő héten hatodsor fog ünnepélyt ilni, melynek hőse a félszázad óta hazafias kötelességeinek teljesítésében munkálkodó főispánja: gróf Nádasdy Lipót. Az 1833-dik év tavaszán ülte az első. Ekkor vette át a testben daliás, lélekben emelkedett ifju főúr atya helyetteseként a megye kormányzatát. Az öreg gr. Nádasdy Mihály ez alkalommal említette, hogy fia már a nemzet nyelvén beszél, s ezzel mutatta be az ifjuban az uj kor emberét, minek a hosszú negyven esztendő folyamán át híven meg is maradt.

megyében érkezése, melyet megmentett az adminisztrátori kormánytól, valóságos diadalmenettel, — a harmadik ünnepély volt. Az alkotmányos élet első viradtakor, 1860-ban a lelkesedés határtalan kitörésével vitték be a megyeházába, mint egy jobb kor első hírnökét.

Ez volt a negyedik ünnepély és ez ismétlődött 1867-ben, abban az esztendőben, melynek köszönhető, hogy a negyvenedik év közeledő fordulója ma is azon a helyen találja őt, melyen jól és rosz napokban híven megállott, s melyen szerzett érdemeinek

emlékét meg fogja őrizni a kegyelet. Mutatja ezt az a rendkívüli ragaszkodás, mellyel Komárommegye jubiláló főispánja iránt viseltetik, melynek kevés párja van. E patriarkalis viszony a régi magyar világ egy oly maradványa, mely csak ott él még, hol a viszonyt a régi kor kipróbált emberei őrzik.

E ma is fennálló kegyelet viszony tanúsítja, hogy sem a megyének, sem a kormányknak nem volt oka megbánni, hogy amannak kitörő hevesége, ennek leűtő rendelkezései oly kormányzó kéz által voltak közvetítve, melyet az egész megye atyainak és barátainak tartott. Így egyenlítő ki az ember az intézmények nehézségeit! Komárommegye mindenestetre hálás az öröklő főispánság anachronizmusának, melynek gróf Nádasdy Lipót kormányát köszöni. De térjünk át élete rövidre vont adatainak elsorolására.

Nádasdy Lipót gróf, egyik legrégibb magyar főúri család tagja, 1802. július 8-án született. Budán és Pozsonyban végezte iskoláit, a hivataloskodást pedig, mint született örökös főispán a megyén kezdte, 1822-ben Vas megye aljegyzőjévé nevezetvén ki. Már 1825-ben bírói székhez jutott; a községi kerületi tábla tiszteletbeli bírájává nevezetvén, honnan 1832-ben a királyi, 1839-ben pedig a hétszemélyes táblához emeltetett. Bírói állásában lelkiismeretes buzgalma és igazságossága által tünt ki, melyek minden irányban, fenn és lenn becsületet szereztek az ifju grófnak. A kormány más téren is használni akarta tehetségét, s a közigazgatás terén is igényre vette. Még Köszegh-ről küldötte királyi biztosnak Győrbe a város közigazgatási ügyeinek rendezésére és a tiszviselők újból választásának vezérletére. Feladatát közmegelégedésre oldván meg, tel

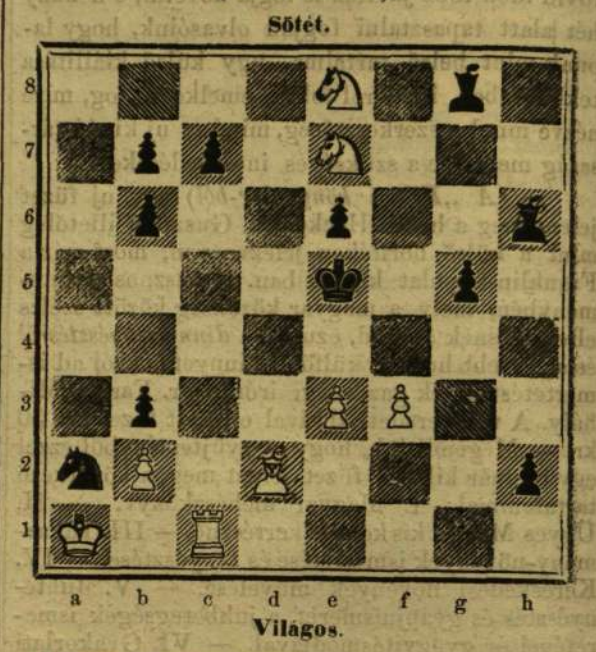

GRÓF NÁDASDY LIPÓT.

ezik jól van írva, de csak azokat érdekelné, a kik a másik véleményét is olvasták. — H-K-G-I-E: is megjelenik, csak egy kis türelmet! A nép- és kép-rajzokat is elvárjuk. Késmárk. L. I. A tervezők fényképei igen szépek, de lapunk számára perspektív rajzot ohajtanánk kapni, mely az egészet fölmutassa. Ezekről aligha készíthetünk jó képet; a közlés azért késik. — [Szt.-János. Sz. L. Azon megbízásának, hogy a nép számára hasznos olvasmányokul szolgáló könyveket ajánljuk, szívesen s rövid idő alatt eleget teszünk.

SAKKJÁTÉK.

697-ik sz. f. Pap Dezsőtől (Miskolczon.)

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 692-ik számú feladvány megfejtése. (Goeb-től Straussburgban.)

- Vil. Söt. 1. Va7-g1 Kd5-e6:(a) 2. Vg1-g3 mat. 1. .... Kd5-c4: 2. Vg1-d1 mat. Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolczon: Czeathe József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Géroc Károly. — Aradon: Kovács Albert. — Újfalun: Ifj. Farkas Ferencz. — Kustányban: Scheiber Adolf. — Sziget-Csépen: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

Figyelmeztetés.

Marcius-hó végével az évnegyedes előfizetések ideje lejárván, tisztelettel felhívjuk előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek: A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:

- Évnegyedre (ápril-június) 2 ft. 50 kr. Félévre (ápril-szeptember) 5 » » Háromnegyed évre (ápril-december) 7 » 50 » Csupán a Vasárnapi Ujság: Évnegyedre (ápril-június) 1 ft. 50 kr. Félévre (ápril-szeptember) 3 » » Háromnegyed évre (ápril-december) 4 » 50 » Csupán a Politikai Ujdonságok: Évnegyedre (ápril-június) 1 ft. 25 kr. Félévre (ápril-szeptember) 2 » 50 » Háromnegyed évre (ápril-december) 3 » 75 »

Egyes előfizetések legzárásáig postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentésül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik. Tisztelettel példányra gyűjtőinknek egy tiszteletpéldánnyal szolgálnak. Pest, márczius-hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Franklin Benjámín (arckép). — Választások előtt. — Képek Bolgáriából (négy képpel). — Franklin szobra New-Yorkban (képpel). — Modern költői szerelem. — Az erdélyi széki szombatások. — Buda-Pest cimzere (képpel). — Egyveleg. — Tarhaz: Irodalom és művészet. — Közlendők, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi ujság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölő szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

kegyeletét. A nevezett lapnál e célra meg is kezdet az adakozás.

(Haldiosások.) Nagybaráthi Huszár Ferencz, nyugalmazott alországbíró és udvari tanácsos, márczius 29-én 69 éves korában elhunyt. A megboldogult atya volt Huszár Imre országgyűlési képviselőnek, kit atya ravatalánál egy másik gyászírt is vett neje atyjának, Karácson L.-nak Beodrára márcz. 30-án történt haláláról. — Samre-csányi János, udv. tanácsos és a pesti kir. itélőtáblánál tanácselnök, márcz. 27-én reggel szélhűdés következtében hirtelen meghalt. — Nyitrán közelebb hunyt el Kovassay Lajos, volt cs. kir. kapitány, 62 éves korában; Pesten Kovassay Sándor, szépképzetségi ifju, 23 éves korában. — Koross Mihály, nyugalmazott plébános, ki az utolsó időben közzétett különös politikai programjairól lett ismeretes, márcz. 28-án Beodrára meghalt. — Borsodmegyében, Balajton márcz. 15-én temették el a megye egyik derék földbirtokosát: a 61 évet élt Ragályi Abrahámot. — Az erdélyrezi tanügy megint érzékeny veszteséget szenvedett: Jancsó József, a nagyenyedi ref. főtanoda természetudományi tanára, alig pár hóval előment tanártársa, Kasza Dániel után jobb létre szenderült. A megboldogult a valódi szaktudósok sorában állt. Az irodalmi téren is elismert neve volt, mint Leunis átdolgozójának. — Szabó Józsefné, szül. Vercezy Julia, ki egy-két elbeszélést által az irodalomban is ismeretes volt, közelebb hunyt el M.-Szigeten. — Ismert költőnők Atalának édes atya, Kisfaludy Mihály lovas százados, közelebb meghalt Jákán, Vas megyében, 76 éves korában. — Souper Jenő énekes, kit a hangversenyeken a közönség igen szívesen hallgatott, utóbb énektanár, márcz. 30-án a lipótmizei tételében meghalt. — Wesster Gyula, m. kir. főfelügyelői mérnök, e rapokban hunyt el Budán 42 éves korában.

(Thierry Anandé) Párisban márcz. 26-kán meghalt 75 éves korában. Az elhunyt az Institut tagja, a becsület-rend nagy keresztese. Franciaország senatora és a magyar tud. akadémia külső tagja volt. Arcképe disziti is akadémiánk tanácskoztó terméte jelesnek arcképei közt. Ez arckép jelenté a tisztelettel, melylyel a m. tud. akadémia a francia tudós iránt viseltetett, ki „Atilla és mondköréről” irt munkájával, melyet Szabó Károly fordított magyarra, nem közönséges érdemet szerzett magának nemzetünknek illetőleg. A francia történetírónak másik nevezetes műve a „Gallok története.”

Nemzeti színház.

- Péntek, márcz. 28. „A mentor.” Vigjáték 3 felv. Irta gr. Feodro S.; ford. Csepregi. Szombat, márcz. 29. „Tell Vilmos” Opera 4 felv. Zenéjét szerz. Rossini. Vasárnap, márcz. 30. „Az amerikai.” Népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, márcz. 31. „Angelo.” Dráma 3 felv. Irta Hugo Viktor; ford. Endrődi S. Kedd, apr. 1. „Rigoletto.” Opera 4 felv. Zenéjét szerz. Verdi. (Caruzzi-Bedogni assz. fölleptéül.) Szerda, apr. 2. „Leír király.” Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Vörösmarty M. Csütörtök, apr. 3. „Lammermoori Lucia.” Opera 3 felv. Zenéjét szerzette Donizetti. (Caruzzi-Bedogni assz. fölleptéül.)

Szerkesztői mondanivaló.

Mohács, Cs. M. Stanley utazása németül Braunschweigban Westermannál jelent meg. Bármelyik pesti könyvkereskedő által meg lehet rendelni. — „Vándorszínház” stb. Besz. barátai, ugy látszik, kevésbé értik, mi kell a költészethez, mint ön maga. Maradjon meg saját ítélete mellett s aztán az idő mindent megmutat. — Pest. V. F. Bár „munkái nem köznapi eszmékbe nyertek anyagot”; mégsem közelíthetők, mert semmi értelmők sincsok. Egyik rosszabb mint a másik. — X.-Miklós. B. S. A dologban ugy intézkedünk, a mint a Sándor-utcai legfelső forum helyben hagyja. — Debreczen. V. M. Kevesebbet, de jobbat próbáljon irni. Ezek sem használhatók. — Ás. A levelet a „Pol. Ujd.”-ban közöljük. — Papkeszi. T. S. A Sz. L. ellen intézett iskolai

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for day of the week, Catholic/Protestant calendar, Greek-Roman calendar, and Hebrew calendar. Includes dates for April 6th to 12th.